

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY

PALACKÉHO V OLMOUCI

KATEDRA SLAVISTIKY

Problémy překlada ruské církevní terminologie do českého jazyka

Difficulties in translation of Russian Church terminology into the

Czech language

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

VYPRACOVALA: IVA GAJDARUSOVÁ

VEDOUCÍ PRÁCE: LUDMILA STĚPANOVÁ

2011

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, dne 30. 6. 2011

Chtěla bych upřímně poděkovat všem, kteří mi pomohli k vytvoření této práce. Jsou to doc. Ludmila Stěpanova, Csc., otec Petr, Martin a Foma. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a trpělivost, které se mi od nich v průběhu studia dostalo.

Obsah

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1. Vymezení základních pojmů.....	8
1.1 Víra.....	8
1.2 Křesťanství.....	8
1.3 Církev.....	9
2. Tři směry křesťanství.....	9
2.1 Pravoslavná církev.....	9
2.2 Římskokatolická církev.....	11
2.3 Protestantská církev.....	11
3. Základy pravoslavné věrouky.....	12
3.1 Trojjediný Bůh.....	12
3.2 Ježíš Kristus.....	12
3.3 Bohorodice.....	12
3.4 Svátí a zemřelí.....	13
3.5 Bohoslužba.....	13
3.6 Svatá liturgie.....	13
3.7 Svaté Tajiny.....	14
4. Pravoslaví ve vztahu k ostatním křesťanským církvím.....	16
4.1 Rozdíly mezi pravoslavnou a římskokatolickou duchovností.....	16
4.2 Věřoučné, dogmatické rozdíly.....	17
4.2.1 Dogmatické rozdíly mezi pravoslavím a římskokatolickou církví.....	18
4.3 Pravoslaví ve vztahu k protestantismu.....	21
5. Historie pravoslaví v českých zemích.....	22
5.1 Velkomoravská říše.....	22
5.2 Doba Karla IV.....	23
5.3 Doba husitství.....	23
5.4 Pravoslavná církev v Československu po roce 1918.....	23
5.5 Osobnost Matěje Pavlíka.....	24
5.6 Německá okupace.....	24
5.7 Poválečné období.....	25
5.8 Pravoslaví dnes.....	25
6. Vývoj křesťanství v Rusku.....	26
6.1 Náboženství na Rusi před přijetím křesťanství.....	26
6.2 Přijetí křesťanství na Rusi – Proces christianizace.....	26
6.3 Legenda Vladimírova křtu.....	27
6.4 Vývoj křesťanství.....	27
6.5 Dvě centra křesťanství.....	28
6.6 Církevní rozkol.....	28
7. Nové pravoslavné chrámy Petrohradu.....	29
PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
8. Problémy překladu ruské církevní terminologie do češtiny.....	30
8.1. Tři základní typy sémantických vztahů.....	30
8.2 Termín a reálie.....	31

8.3 Možné metody postupu překladu při absenci shody.....	31
9. Překlad.....	33
10. Komentář k překladu.....	55
10.1 Možnosti překládání ruské církevní terminologie do češtiny.....	55
10.1.1 Přejímání latinských slov.....	55
10.1.2 Rusismy.....	57
10.1.3 Užívání zažitě české terminologie.....	57
10.1.4 Přejímání církevní slovanštiny.....	58
10.1.5 Ponechávání řečtiny.....	59
11. Druhy reálií v této práci.....	59
11.1 Osobní jména svatých (světců).....	59
11.2 Názvy chrámů.....	60
11.3 Názvy svátků pravoslavné církve.....	61
11.4 Názvy částí chrámu.....	63
11.5 Názvy liturgických rouch.....	64
11.6 Názvy liturgických předmětů.....	65
Závěr.....	66
Резюме.....	68
Bibliografie.....	78

Úvod

Tématem této diplomové práce jsou problémy překladu ruské církevní terminologie do češtiny. K tématu mě přivedl můj studijní pobyt v Petrohradě v roce 2007, kde jsem měla za úkol zmapovat nové pravoslavné chrámy, tedy ty chrámy, které byly postaveny po rozpadu Sovětského svazu. Dále jsem měla za úkol shromáždit materiály pro překlad, na němž budu schopna poukázat na problémy překladu církevní terminologie do češtiny. Součástí praktické části této práce je tedy překlad vybraných kapitol z knihy „*Самые первые шаги в храме*“, na kterých se pokusím analyzovat problémy překladu církevní terminologie do češtiny.

Po napsání bakalářské diplomové práce na téma „Nové pravoslavné chrámy Petrohradu,“ se můj zájem o pravoslaví začal zvyšovat. Byla jsem přítomna na několika bohoslužbách. Zúčastnila jsem se pravoslavných oslav Paschy (Velikonoc) v Petrohradě v roce 2007 a v Sofii v roce 2009. Rozhodla jsem se navázat na svou bakalářskou práci a zaměřit se tedy přímo na problémy překladu církevní terminologie. Jelikož pro českou veřejnost není pravoslaví příliš známé, domnívám se, že by mohlo být užitečné se tímto tématem zabývat. Mým úkolem nebude pouze demonstrovat problémy překladu, ale také pomoci rozšířit povědomí o tomto východním křesťanském směru. Uvést čtenáře do historie křesťanství jak v Rusku, tak v České republice a seznámit je se základy pravoslavné věrouky. Uvědomuji si, že mí čtenáři nemusí vždy být z oblasti odborné veřejnosti, a proto se budu snažit o vysvětlení a přiblížení pravoslavných reálií českým čtenářům, kteří s pravoslavím nejsou v těsném styku nebo se s ním neseťkali vůbec.

Jsem si vědoma toho, že téma je velice rozsáhlé a vyžaduje téměř celoživotní studium. Pokusím se však předat své zkušenosti a názory tak, abych se co nejvíce držela pravoslavných tradic a terminologie.

Česká terminologie pravoslaví není kvůli jeho složité historii na našem území ucelená a bohatá. Existují dvě oblasti, ve kterých je snadné se dopustit chyby či omylu, a to je používání rusismů, či nesprávné pojmenování latinskými pojmy. Budu

se snažit oběma těmito případy vyhnout. Avšak pro splnění mého cíle, jímž je přiblížit pravoslaví všem, kteří o něm nic nevědí, a nebo vědí pouze málo, se pokusím o částečné porovnání s katolickými pojmy.

Důležitým bodem této práce bude vedle teorie i samotný překlad. Pro překlad jsem si vybrala kapitoly z knihy „*Самые первые шаги в храме*“. Výběr kapitol, které budu překládat, jsem přizpůsobila tak, aby v nich bylo co nejvíce reálií a termínů a také aby byly případně užitečné čtenáři v přiblížení se duchovnímu prostředí. Zaměřím se na kapitoly, kde se pojednává o prostorech uvnitř chrámu, liturgických nádobách, bohoslužebných oděvech duchovenstva a významu jejich barev. Poslední kapitola se bude věnovat samotné návštěvě chrámu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vymezení základních pojmů

1.1 Víra

Víra je základní křesťanská ctnost, která je založena na dobrovolném souhlasu lidské vůle k přijetí Bohem zjevené pravdy. V aramejském jazyce slovo *víra* znělo jako *emuna*, ze slova *aman*, „věrnost“. Pojem *víra* je velice blízký pojmu věrnost, oddanost. Víra pak jest nadějných věcí podstata a důvod neviditelných (Žd. 11:1). Bez víry pak nemožné jest líbiti se jemu (Žd.11:6).

(<http://www.etf.cuni.cz/~rovnanim/bible/k/Zd11.php>, dostupné dne 25. 4. 2011)

(<http://azbyka.ru/dictionary/03/vera-all.shtml>, dostupné dne 25. 4. 2011)

1.2 Křesťanství

Křesťanství je Bohem zjevené náboženství, vyznávající jednoho Boha ve třech osobách: Otce, Syna a Svatého Ducha. „Bůh je Láska,“ svědčí apoštol Jan Bohoslovec (1. Jan 4:8). Proto samotné křesťanství je náboženstvím obětované lásky, ve jménu spasení lidí a celého světa. Bůh se vtělil, prorokoval, byl ukřižován, z mrtvých vstal. Dle slov svatého Řehoře Bohoslova: „*Položí-li kdokoliv křesťanovi otázku, koho uctívají a komu se klaní, odpověď bude jasná, ctíme Lásku.*“ Bůh na sebe přijal lidskou přirozenost a skrze vzkříšení a vstoupení prošel cestou ze země na nebe, čímž se lidská přirozenost stává posvěcena a spasena. Ke spáse nedochází automaticky každý, ale pouze na základě svobodného přání skrze to, že člověk sjednocuje své bytí a život s Kristem. Tajina, během níž se uskutečňuje toto spojení, se nazývá Tajinou Křtu. Tajina, během které toto spojení s Kristem udržujeme a prohlubujeme, se jmenuje Tajina eucharistie.

(<http://azbyka.ru/dictionary/21/hristianstvo.shtml>,dostupné dne 25. 4. 2011)

1.3 Církev

Ve svém úplném významu je pojem Církev Kristova shromáždění v pravdě, věřících v Pána Ježíše Krista na nebi a na zemi, plnicích Jeho vůli, přebývajících v NĚm, přijímajících Jeho Božský život.

Církví se také nazývá společenství lidí, věřících v Krista, mající vlastní hierarchickou a organizační strukturu.

V nejužším a doslovném smyslu se církví označuje chrám Boží (v tomto případě se církev píše malým písmenem).

(<http://azbyka.ru/dictionary/22/tserkov-all.shtml>, dostupné dne 25. 4. 2011)

2. Tři směry křesťanství

Křesťanství vzniklo na počátku našeho letopočtu a do roku 1054 bylo jednotné. Existovala však dvě centra, východní (Konstantinopol) a západní (Řím). Po roce 1054 se tato centra od sebe církevním rozkolem oddělila. Z římskokatolické větve se dále v 17. století oddělila církev protestantská.

2.1 Pravoslavná církev

Strukturálně je pravoslavná církev rozdělena na patriarcháty, které se dělí na eparchie a místní církve. Každý patriarchát je autokefální, což znamená, že je řízen vlastním nejvyšším představitelem a nepodléhá pravomoci žádné jiné církve.

(Stěpanová, Vychodilová 2003: 23)

Dnes existuje 15 místních pravoslavných církví obecně uznávaných za autokefální. Autokefální církev disponuje právem řešit všechny své interní záležitosti ve své kompetenci. Je oprávněna volit si své představitele včetně patriarchy, arcibiskupa či metropolity, který je hlavou církve. Ačkoliv všechny autokefální církve fungují nezávisle, zůstávají vzájemně v plném svátostném a kanonickém spojení. Mezi

autokefální církve patří čtyři starověké východní patriarcháty a dále deset dalších místních církví.

1. Patriarchát konstantinopolský
2. Patriarchát alexandrijský a celé Afriky
3. Patriarchát antiochijský a celého Východu
4. Patriarchát jeruzalémský
5. Ruská pravoslavná církev
6. Srbská pravoslavná církev
7. Rumunská pravoslavná církev
8. Bulharská pravoslavná církev
9. Gruzínská pravoslavná církev
10. Kyperská pravoslavná církev
11. Řecká pravoslavná církev
12. Polská pravoslavná církev
13. Albánská pravoslavná církev
14. Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku
15. Pravoslavná církev v Americe (uznaná autokefální ruskou, bulharskou, gruzínskou, polskou a pravoslavnou církví v českých zemích a na Slovensku).
(http://ikonapress.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=195%3Aautokefalni-cirkve-a-jejich-jurisdikce-&catid=42%3Akauzu&Itemid=160&lang=cs , dostupné dne 15. 4. 2011)

Přehled autonomních církví: ¹

Církev fínská (pod jurisdikcí Ekumen, patriarchátu cařihradského)

1. Církev japonská (pod jurisdikcí patriarchátu moskevského)
2. Církev čínská
3. Církev sinajská

(Stěpanova, Vychodilová 2003: 23-24)

¹Autonomní církev (z řec. Autos – sám, nomos – zákon) je místní církev s omezenou nezávislostí. Podléhá mateřskému patriarchátu.

2.2 Římskokatolická církev

Římskokatolická církev vzniká postupným sjednocováním původních křesťanských komunit na základě myšlenky obecné církve. V roce 313 bylo tzv. milánským ediktem křesťanství legalizováno. Tento akt utvořil předpoklad pro to, aby se na konci 4. století stalo náboženstvím celého impéria s centrem v Římě. Během středověku mělo křesťanství nejvýznamnější vliv na vzdělání a sociální a politický život. Nejvyšším představitelem římskokatolické církve západní je papež. (JKI 2003: 445-447)

Katolická církev v České republice se dělí na dvě církevní provincie:

1. Českou církevní provincii tvoří:

Arcidiecéze pražská, Diecéze českobudějovická, Diecéze královéhradecká, Diecéze litoměřická, Diecéze plzeňská

2. Moravskou církevní provincii tvoří:

Arcidiecéze olomoucká, Diecéze brněnská, Diecéze ostravsko-opavská

Třetím subjektem je Apoštolský exarchát, organizačně a právně církevní útvar pro katolíky byzantsko-slovanského obřadu (řeckokatolíky), kteří žijí na území České republiky.

(<http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/dieceze-v-cr/>, dostupné dne 10. 4.2011)

2.3 Protestantská církev

Protestantismus se oddělil od církve římskokatolické v průběhu tzv. druhé reformace v roce 1529. Protestantismus nemá jednotné centrum ani jednotnou věrouku, teologii či liturgii. Jeho hlavní směry určuje luterství, kalvinismus a anglikánství. K formálnímu odloučení anglické katolické církve od Říma došlo v roce 1534. Anglikánství se od katolicismu vzdálilo nejméně. (JKI 2003: 426-427)

3. Základy pravoslavné věrouky

Bůh není předmět vědy; tím se teologie liší od filosofického myšlení. Teolog nehledá Boha, jako se hledá nějaký předmět, ale je to sám Bůh, který se zmocňuje teologa, nakolik se nás může zmocnit něčí osobnost. (DT, 1994: 13)

3.1 Trojjediný Bůh

Svatá Trojice, Přesvatá Trojice, Nejsvětější Trojice

Bůh je jenom jeden, jsou v něm tři osoby - Otec, Syn a Svatý Duch. Tři Božské osoby jmenujeme společným jménem „Nejsvětější Trojice“ nebo „trojjediný Bůh“. Každá osoba v Bohu je pravý Bůh, neboť každá z nich má všechny vlastnosti Boží. Že jsou tři Božské osoby: Otec, Syn a Svatý Duch, víme ze zjevení Božího, obsaženého v Písmě svatém. Ve Starém zákoně jsou tři Božské osoby jenom naznačeny, v Novém zákoně pak jsou přímo jmenovány.

(<http://pravoslavi.cz/katechismus/i.html>, dostupné dne 18. 4. 2011)

3.2 Ježíš Kristus

Spasitel, Hospodin, Jednorozený Syn Boží, Iisus Xristos

Kristus je jednorozený syn Boží. Je to náš spasitel, který lidstvo vykoupil spásitelnou obětí. Slovo Ježíš znamená Spasitel neboli Vykupitel. Ježíš Kristus je hlavou pravoslavné církve.

(Tamtéž)

3.3 Bohorodice

Přesvatá Bohorodice, Bohorodička, Panna Marie

Bohorodice přijala do svého lůna Krista Spasitele. Je jediným člověkem, který nezhrěšil. V římskokatolické církvi se setkáme s pojmenováním Panna Marie.

Pravoslavná církev nazývá Pannu Marii Přesvatou Bohorodicí, protože od ní přijal lidskou přirozenost Syn Boží, jenž jest pravý Bůh.

(Tamtéž)

3.4 Svatí a zemřelí

Světcí

Svatí jsou prostředníky mezi člověkem a Bohem. Jsou příkladem života v Kristu. Nejsou však na úrovni úcty, kterou vzdáváme Bohu. V pravoslaví jsou uctívány také jejich ostatky. Je to proto, že po odloučení duše od těla v nich působí Svatý Duch. Ostatky svatých jsou neporušené. Dříve se na jejich hrobech prováděly bohoslužby. Dnes jsou umístěny v každém prestolu a antiminsu.

(Tamtéž)

3.5 Bohoslužba

Bohoslužba pravoslavné církve se skládá z modliteb a úkonů, které jsou za spoluúčasti věřících konány knězem podle určitého církevního řádu. Dělí se na veřejné a soukromé. Veřejná bohoslužba je ta, kterou kněz koná společně s církevní obcí. Soukromá bohoslužba je ta, již kněz koná společně pouze s jednotlivými členy církve nebo s jednotlivými rodinami. Bohoslužba se koná zpravidla v chrámech, ale v případě potřeby může být konána i na jiných vhodných místech. Hlavní tři veřejné bohoslužby pravoslavné církve jsou: večerní, jitřní, svatá liturgie.

(Tamtéž)

3.6 Svatá liturgie

Božská liturgie

je pravoslavná bohoslužba, při které dochází k proměnění svatých darů na tělo a krev Kristovu.

(Tamtéž)

3.7 Svaté Tajiny

Svatá Tajina křtu

Touto Tajinou se sjednocujeme s Kristem a stáváme se jeho tělem, dosáhneme očištění od všech hříchů a také získáme Božskou milost (blahodat'), díky níž jsme schopni nového a svatého života. Přijetím křtu se stáváme křesťany a tím i členy církve.

(Tamtéž)

Svatá Tajina myropomazání

Ve svaté Tajině myropomazání se udělují dary Ducha Svatého. Svaté myro je olivový olej, svařený s vonnými věcmi a posvěcený biskupem

(Tamtéž)

Svatá Tajina přijímání

V Tajině svatého přijímání se nám podává pod způsobami chleba a vína přečisté tělo a drahocenná krev Pána Ježíše Krista k uzdravení duše i těla a k životu věčnému.

(Tamtéž)

Svatá Tajina pokání

Ve svaté Tajině pokání uděluje se odpuštění hříchů, kterých jsme se dopustili po křtu svatém.

(Tamtéž)

Svatá Tajina kněžství (rukopoložení, chirotonie)

Ve svaté Tajině kněžství se uděluje kněžský úřad a pomoc Ducha Svatého k řádnému plnění povinností s tímto úřadem spojených.

(Tamtéž)

Svatá Tajina manželství

Ve svaté Tajině manželství se uděluje milost, která spojuje ženicha a nevěstu tak, aby oba sjednoci s Pánem Ježíšem. Aby spolu žili v oddané lásce a věrnosti po celý život, vzájemně si pomáhali a měli děti, které budou dobře vychovávat.

(Tamtéž)

Svatá Tajina pomazání nemocných

Co se uděluje ve svaté Tajině pomazání nemocných?

Ve svaté Tajině pomazání nemocných uděluje se milost, která nemocného duševně posiluje, očisťuje od hříchu, ulevuje mu v bolestech a často ho i uzdravuje.

(Tamtéž)

4. Pravoslaví ve vztahu k ostatním křesťanským církvím

Mezi pravoslavím a ostatními křesťanskými církvemi existuje mnoho podstatných rozdílů. Tyto rozdíly jsou velice rozsáhlé a dotýkají se mnoha oblastí. V této kapitole se nejprve zaměřím na rozdíly mezi pravoslavím a římskokatolickou církví. Jelikož protestantská církev se transformovala až z církve katolické, pojednám o ní v závěru kapitoly.

Nejprve se budu věnovat rozdílům, které jsou patrné při samotné návštěvě pravoslavného chrámu nebo římskokatolického kostela, poté se pokusím přiblížit dogmatické rozdíly, jež obě církve v roce 1054 rozdělily církevním rozkolem. Po rozkolu na sebe obě církve uvalily klatbu (anathemu), která byla zrušena až v šedesátých letech minulého století.

V dubnu roku 2005 se konstantinopolský patriarcha Bartoloměj I. spolu s dalšími představiteli východních církví zúčastnili pohřbu Jana Pavla II. Je to poprvé od udělení klatby, kdy se východní patriarcha zúčastnil pohřbu papeže. Je možné to považovat za začátek případného dialogu.

4.1 Rozdíly mezi pravoslavnou a římskokatolickou duchovností²

Hlavou pravoslavné církve je Pán Ježíš Kristus, hlavou římskokatolické církve je papež. V pravoslaví se převážně užívá juliánský kalendář, v římskokatolické církvi je to kalendář gregoriánský. Pokud navštívíme společnou modlitbu v chrámu, navštívíme bohoslužbu, či liturgii, kdežto v katolickém kostele navštívíme mši. Z toho je patrný i rozdílný název pro budovu, které říkáme chrám (pravoslaví) nebo kostel (římský katolicismus). Liturgie probíhá ve stoje, zato při mši se, mimo určené momenty, sedí. V obou církvích je také vžitý jiný postup křižování. Pravoslavní se křižují spojenými třemi prsty (palec, ukazováček a prostředníček), které symbolizují Svatou Trojici, malíček a prsteníček zůstává přitisknut k dlani a vyjadřuje dvě přirozenosti v Kristu (Božskou a lidskou). Znamení kříže začíná na čele, poté

² Více se čtenář může dočíst na stránce <http://www.orthodoxia.cz/srovn/osipov-zapadni-mystika.htm>

pokračuje dolů a končí pohybem z pravého na levé rameno. V tradici římského katolicismu je průběh křížování následující. Nejprve se spojí dlaně před hrudí, pravý palec se dá přes levý a v okamžiku, kdy pravá ruka jde na čelo, levá se pokládá na hrud'. Znamení kříže se provádí pravou rukou, nejprve dolů a poté z levého na pravé rameno. Končí se opět sepnutými dlaněmi před hrudí, kdy pravý palec překrývá levý. Po vstupu do chrámu se ocitáme před oltářem, který je, jak v pravoslavném chrámu, tak v římskokatolickém kostele, otočen na východ. Tímto směrem je také otočen kněz při sloužení bohoslužby. Římskokatolický kněz je otočen k lidem, nikoliv k oltáři. Oltářní prostor je oddělen ikonostasem. V římskokatolických kostelech nejsou oltářní prostory většinou odděleny od zbylé části chrámu. V pravoslavném chrámu nás jistě zaujmou ikony, které spoluvytváří výzdobu chrámu. Tvorba ikon má zvláštní řád a pravidla, nejedná se pouze o výzdobu. Během bohoslužby, či liturgie můžeme slyšet v chrámu zpěvy, v kostele uslyšíme varhany. Při návštěvě pravoslavného chrámu si můžeme zakoupit svíčky a zapálit je za živé, zemřelé či svaté. V kostele si svíčky většinou koupit nemůžeme a pokud ano, zapalují se pouze za zemřelé. Do chrámu i do kostela chodíme vždy slušně oblečení. Do pravoslavného chrámu navíc ženy nosí pokrývku hlavy, většinou šátek³. Pravoslavný kněz nadržuje celibát, pokud není mnich a nepatří tedy do řad bílého duchovenstva. Dokonce by se měl oženit, aby měl děti a šel svou spořádanou rodinou příkladem.

4.2 Věroučné, dogmatické rozdíly

Vlivy heretických myšlenek, které se objevovaly u nově příchozích do církve, měly negativní vliv na čistotu víry. Tyto spory byly předmětem prvních sedmi všeobecných sněmů (325 – 787). Po skončení sněmů byla dohodnuta dogmata, která zaručovala čistotu víry. Pravoslaví předpokládá, že k existujícím dogmatickým

³ Tento zvyk vychází ze Starého zákona. Jelikož hlavou muže je Kristus a hlavou ženy je muž, stojí před ním s pokorou a tedy se zakrytou hlavou.

předpisům nebudou a ani nemohou být připsány žádné nové teorie. Naproti tomu římskokatolická církev připouštěla možnost existence nových dogmat.

4.2.1 Dogmatické rozdíly mezi pravoslavím a římskokatolickou církví

1) Dogma o neposkrvněném početí Panny Marie

Jedná se o početí samotné Panny Marie.

Pravoslaví	Římský katolicismus
Panna Marie se narodila tak jako všichni lidé, a to s prvotním hříchem. Svůj život však prožila bez hříchu, je tedy bezhříšná.	Panna Marie se narodila bez prvotního hříchu.

2) Dogma o nanebevzetí Panny Marie

Rozdílný názor na to, co se dělo s tělem Panny Marie po její smrti.

Pravoslaví	Římský katolicismus
Krátce před smrtí Panny Marie se andělé snesli z nebes a Pán Ježíš Kristus přijal duši Panny Marie do Království Nebeského, ⁴ do kterého byla přijata s celým svým tělem.	Bůh vzal do nebe pouze duši Panny Marie, bez těla.

3) Dogma o nejvyšším postavení římského papeže

Dogma zabývající se postavením římského papeže.

Pravoslaví	Římský katolicismus
Imperátor je vladař z vůle Boží a je tedy svým postavením výše než patriarcha.	Římský papež je hlavou církve a zástupcem Boha na zemi, a proto je svým postavením výše než vladař. ⁵

⁴ takzvaný Ráj.

⁵ Jedním z titulů papeže je „vicarius Christi,“ což znamená zástupce Krista.

4) Dogma o neomylnosti papeže

Dogma římskokatolické teologie, podle kterého papeži přísluší neomylnost. Bylo ustanoveno na druhém vatikánském koncilu v letech 1958 - 1963.

Pravoslaví	Římský katolicismus
Neuznává a nemá rozpracovanou podobnou teorii.	Západní církev přišla s tvrzením, že papež je neomylný a bez hříchu. Po nějaké době podali vysvětlení, že je papež neomylný pouze ve věroučných otázkách. Ve světském životě se tedy chyb dopustit může.

5) Dogma o Filioque

Jeden z nejvýznamnějších rozdílů mezi oběma církvemi. Zabývá se vycházením Svatého Ducha (vztahy mezi osobami Svaté Trojice).

Pravoslaví	Římský katolicismus
Svatý Duch vychází od Otce.	Svatý Duch vychází od Otce i Syna.

6) Dogma o prvotním hříchu⁶

Dogma prvotního hříchu se zabývá otázkou hříchu Adama a Evy, kteří byli Bohem stvořeni v ráji jako první lidé. Adam a Eva porušili příkaz Boží a okusili ze stromu poznání všeho dobrého i zlého. Kvůli tomuto počínu začali vnímat svou sexualitu a přestali chodit nazí, tedy tak, jak je Bůh stvořil. Byli Bohem vypovězeni z ráje. Otázkou je, zda byli Adam s Evou stvořeni bezhříšnými nebo hříšnými.

Pravoslaví	Římský katolicismus
Bůh stvořil Adama a Evu jako lidi bezhříšné, ale ti porušili Boží přikázání a stali se hříšnými.	Bůh stvořil Adama a Evu jako hříšné, ale díky Božímu daru se jejich tělo a duše staly bez hříchu. Po porušení Božího přikázání však o tento dar přišli.

7) Dogma o očistci

V polovině 13. století se v římskokatolické církvi zavedlo učení o očistci, které vysvětluje, co se děje s duší po smrti. Podle této teorie jde každá duše nejprve do očistce. Výjimku tvoří duše svatých, které jdou přímo do nebe a duše těžkých hříšníků, které jdou rovnou do pekla.

Pravoslaví	Římský katolicismus
Neuznává učení o očistci. ⁷	Duše průměrných hříšníků jdou nejprve do očistce, kde se mohou „očistit“ od svých hříchů. Doba v něm strávená je přímo úměrná hříchům, které během svého pozemského života spáchali.

⁶ O prvotním hříchu si čtenář může přečíst ve třetí kapitole knihy Genesis.

⁷ Někteří laici srovnávají očistec s celnicemi, které vyznává pravoslaví. Tato teorie je však chybná a podrobněji se o obou teoriích může čtenář dočíst na stránkách [ambon.or.cz](http://www.ambon.or.cz) (<http://www.ambon.or.cz/ambon.pl?thread=269>, dostupné dne 1. 4. 2011)

8) Dogma o odpustcích

Spor o odpustcích, tedy o odpouštění hříchů navazuje na učení o očištění.

Pravoslaví	Římský katolicismus
Neuznává existenci odpustků.	Odpustky jsou jistým „vykoupením“ duší z očištění. Každý věřící přitom může získat tyto odpustky buď sám pro sebe, nebo pro zemřelé, v podobě přímluvy. ⁸

4.3 Pravoslaví ve vztahu k protestantismu

Protestantismus vyšel z církve katolické a od ní pochází i protestantská duchovnost. Jsou však jisté rozdíly, jimiž se protestantismus ještě více vzdaluje od pravoslaví. Jedná se například o svěcení žen. Stejně nepřístojné je pro pravoslaví akceptování homosexuality u protestantské církve.

Jelikož se protestantská církev dělí na mnoho skupin, mezi kterými nefunguje jednota v dogmatickém vyznání, teologii ani liturgii, je velice těžké ho porovnávat s pravoslavím.

⁸ Více se o systému odpustků čtenář může dozvědět na adrese: <http://www.farnostlouka.cz/view.php?cislocianku=200505270>, dostupné dne 1. 4. 2011.

5. Historie pravoslaví v českých zemích

„Latinská církev sice všemožně potlačovala církev slovanskou, ale přesto nedokázala slovanské Pravoslaví vykořenit z lidských srdcí a z národní vzpomínky.“
(<http://www.pravoslav.gts.cz/hus.htm>, dostupné dne 10. 4. 2011)

5.1 Velkomoravská říše

Velkomoravská říše, jakožto první známý západoslovanský stát, byla založena roku 833. Rozkládala se na území dnešní České, Slovenské a Maďarské republiky. Její druhý panovník Rastislav si vyžádal byzantského duchovního, který by kázal ve slovanském jazyce, tedy, na rozdíl od latiny, v jazyce srozumitelném slovanskému lidu. Roku 863 přichází na Velkou Moravu byzantští věrozvěstové ze Soluně, bratři Konstantin (Cyril) a Metoděj. Přináší k nám slovanské písmo – cyrilici, bohoslužebné knihy (knihu Trebnik) a spisy svatých otců. Užívají pro lid srozumitelný slovanský jazyk – staroslověnštinu – a věnují se překladu Bible.

Naši první Přemyslovci, kníže Bořivoj a kněžna Ludmila, přijímají z jejich rukou křest. Cyrila a Metoděje jakožto své učitele začalo následovat mnoho učedníků.

Po Metodějově smrti jsou žáci z Moravy vyhnáni a pokračují do jižní a východní Evropy. Těsně po odtržení římského patriarchátu (velký rozkol 1054) žádá král Vratislav II. zavedení slovanského obřadu u nás. Tato žádost je však odmítnuta. Rozkolem se Evropa dostala do sféry vlivu latinského křesťanství. Dále jsou vyháněni slovanští mniši ze Sázavského kláštera,⁹ slovanské bohoslužebné knihy jsou páleny a násilně se u nás zavádí latinský obřad. Slovanská liturgie je papežem zakázána.

Tento akt lze považovat za konec cyrilometodějské mise a slovanské liturgické tradice u nás. Navázáno na ni bylo opět až po vzniku samostatného Československa.

⁹ Klášter, který byl v jedenáctém století založen sv. Prokopem na popud knížete Oldřicha, byl považován za centrum slovanské vzdělanosti. Uchovával a rozvíjel cyrilometodějskou tradici.

5.2 Doba Karla IV.

V roce 1346 žádá Karel IV. o povolení bohoslužeb ve staroslověnském jazyce. Uvádí tento důvod: „*Poněvadž v krajinách království českého a jemu sousedících zemích, které patří k témuž jazyku a rodu, jsou mnozí schizmatikové a nevěřící, kteří, když se jim Písmo svaté předkládá, objasňuje nebo hlásá v latinském jazyku, nechtějí jej pochopit a nemohou být s prospěchem obráćeni na křesťanskou víru ...*“ (Pravoslavná církev u nás, 1996: 16). Dále prosí o založení slovanských klášterů. Je mu uděleno povolení k založení pouze jednoho, a to kláštera Na Slovanech, který je také znám pod názvem klášter v Emauzích. Tento klášter byl založen v roce 1437 a patřil mezi největší v tehdejší Evropě. Měl stejný význam jako o rok později založená Universita Karlova. Mohli na ně navázat čeští husité ve svém snažení o českou bohoslužbu a církev.

5.3 Doba husitství

Husitství, především tedy husitství rané, které představovali mistr Jan Hus a Jeroným Pražský, je úzce spjato s pravoslavím. Vychází z cyrilometodějské tradice na našem území. Husité se snažili o změnu poměrů v římskokatolické církvi. Žádali navrácení bohoslužeb ve slovanském jazyce. Začali požadovat přijímání krve Kristovy pro všechny a ne pouze pro duchovní. Proto jsou také nazýváni kališníci, neboť požadovali přijímání z kalicha (krev Kristovu).

5.4 Pravoslavná církev v Československu po roce 1918

Se vznikem Československa se liberalizuje i duchovní život, přesněji nastává plná svoboda vyznání. V Praze je založena československá obec pravoslavná, která vzniká ze spolku „Pravoslavná beseda“. O pravoslaví projevuje zájem hned několik

skupin. První z nich byli čeští legionáři, kteří během svého pobytu na ruské frontě (v Rusku) přijímali pravoslaví a po návratu u něho chtěli zůstat. Další skupinou byla početně významná skupina ruské emigrace, jež k nám emigrovala po bolševické revoluci v roce 1917. Třetí skupinou, která projevila zájem o pravoslaví, bylo reformní duchovenstvo katolické církve. V roce 1920 tedy vzniká samostatná církev Československá, která se obrátila k církvi srbské, jelikož porevoluční situace v Rusku byla kvůli protináboženské kampani značně nedostupná. V roce 1921 se začaly utvářet pravoslavné eparchie v Čechách, na Moravě, Slovensku i Podkarpatské Rusi pod vedením srbské církve. O dva roky později je vyhlášena autonomie Pravoslavné církve v Československu.

5.5 Osobnost Matěje Pavlíka

V roce 1921 byl vysvěcen první pravoslavný biskup, který přijal jméno Gorazd.¹⁰ Matěj Pavlík byl nejprve knězem katolickým. Rukopoložení se mu dostalo od srbského biskupa nišského Dositeje. Matěj Pavlík byl velice čínorodým knězem. S nadšením zásoboval svou eparchii knihami, učebnicemi apod. Byl vynikajícím hudebníkem, sestavil sborník modliteb a zpěvů pro lidový zpěv a také vytvořil nové sborníky pro pěvecké sbory. Dále je třeba zmínit knihu *Gorazdův pravoslavný katechismus*, která je velice přínosná pro všechny, kteří se s pravoslavím mají chuť seznámit. Napsal celou řadu dalších knih. Byl čínorodý i jako přednášející, učitel a sociální pracovník.

5.6 Německá okupace

Z Československa se přes noc stal Protektorát Čechy a Morava. Slovensko den před českou okupací, tedy 14. 3. 1939 vyhlásilo Slovenský štát, který se veřejně přiklonil k fašismu. Nastala doba útlaku a omezování lidské svobody. Říšským protektorem se

¹⁰Svatý Gorazd byl první slovanský biskup a nástupce sv. Metoděje

stal Reinhard Heydrich. V květnu roku 1942 byl na něho spáchán atentát českými parašutisty. Heydrich následkům atentátu podlehl. Po jeho smrti teror vůči českému obyvatelstvu ještě více vzrostl. Okamžitě byla vyhlášena vysoká odměna za pomoc při dopadení atentátníků. Čeští parašutisté ihned po atentátu opustili místo činu a hledali si bezpečný úkryt. Před branami katolického kostela byli vykázáni s odůvodněním, že porušili desatero. Úkryt našli až v pravoslavném chrámu Cyrila a Metoděje, v Resslově ulici v Praze. Po vyzrazení jejich úkrytu bylo jasné, že život všech pravoslavných duchovních a jejich rodin je v ohrožení. Sám biskup Gorazd tedy nabízí svůj život, aby uchránil své bližní s jejich rodinami. Dne 4. září 1942 je spolu s dalšími spolupracovníky na vojenské střelnici v Praze Kobylisích popraven. Pravoslavná církev byla zakázána, její majetek byl zkonfiskován a chrámy zavřeny.

5.7 Poválečné období

Po válce spolu s obnovením samostatného Československa byla taktéž obnovena činnost pravoslavné církve. V roce 1951 jí ruská pravoslavná církev udělila autokefalitu (plnou samostatnost). Je tedy samostatnou místní církví s právem volit si biskupy. Biskup Gorazd byl kanonizován v roce 1987. Právě jemu byla zasvěcena kaple pod chrámem Svatého Gorazda v Olomouci. V roce 1992 mu byla vybudována kaple v jeho rodné Hrubé Vrbce.

5.8 Pravoslaví dnes

Podle posledního sčítání lidu se v České republice hlásí k pravoslaví kolem 20 000 věřících, na Slovensku je jich více než dvojnásobek. Skutečný počet věřících je však mnohem vyšší, protože do chrámů chodí také návštěvníci či cizinci bez trvalého pobytu. Pravoslavná církev nese od roku 1992 oficiální název: Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku.

6. Vývoj křesťanství v Rusku

6.1 Náboženství na Rusi před přijetím křesťanství

Před přijetím křesťanství vyznávalo obyvatelstvo Rusi pohanskou víru. Uctívali přírodu, slunce, zemi, vodu, řeky, prameny, déšť. Věřili také v nadpřirozené bytosti jako víly, rusalky a skřítky, které jim mohly jak pomoci, tak uškodit.

Svým Bohům se klaněli, nosili jim oběti, a to zejména zvířata, kožešiny, potravu.

V Kyjevě byl založen panteon pohanských bohů, z nichž nejznámější je Bůh Perun.

Po přijetí křesťanství byl kult mnohobožství krutě potlačen.

6.2 Přijetí křesťanství na Rusi – Proces christianizace

Christianizace Rusi je dlouhodobý proces, jenž je spojován se jménem Vladimíra I. Svjatoslaviče, který byl kníže kyjevský a novgorodský a který se nechal roku 988 pokřtít.¹¹ Poté přijal východní větev křesťanství jako státní náboženství. Křesťanství však na Rus proniklo dříve, o čemž svědčí křesťanské osady na severu Černého moře a chrámy okolo severního Donu. K prvním stykům s křesťanstvím tak nutně muselo docházet díky nájezdům Slovanů na Byzanc v 6. století, nebo při obchodních stycích ať už s Byzancí nebo s Góty či Chazary. Stejně tak nebyl proces christianizace ukončen Vladimírovou smrtí, ale pozvolna pokračoval.

¹¹ Ze všech kyjevských knížat do období vlády Svjatoslava byla křesťankou pouze kněžna Olga. Přijala křesťanství v pozdním věku a této události předcházela složitá diplomatická domluva mezi ní a byzantskými císaři.

6.3 Legenda Vladimírova křtu

Legenda, která vypráví o přijetí křesťanství na Rusi, je zachycena v Nestorově ruské kronice. Podle ní se kníže Vladimír rozhodl, že svou zemi připojí k nějakému světovému náboženství a vyslal posly, aby zjistili, které náboženství je nejlepší. Po jejich návratu z Konstantinopole byla vybrána východní větev křesťanství. Historikové však dnes tuto verzi odmítají. E. E. Golubinskij: *„Kdo má rád poutavé a dobře vymyšlené příběhy a je mu pohádka přednější než skutečné dějiny, jen když má uvedené kvality, toho musí uvedená pověst o Vladimírově křtu úplně uspokojit, neboť hodnota poutavosti jí nesporně náleží. Stačí však trochu kritiky, trochu zdrženlivosti ve víře, a s rozsáhlou pověstí se ihned stane takový zázrak, že z ní nezbude než pouhá kostra a pak i z této kostry zbude jen polovina.“* (DN 1981: 294)

Důvody, jimiž si dnešní historikové vysvětlují připojení Rusi k Byzanci, jsou politické a mocenské. Kyjev potřeboval náboženství pro centralizaci země a na druhé straně si Byzanc k sobě potřebovala připoutat svého silného severního souseda. Obě země si pak měly sloužit jako spojenci.

6.4 Vývoj křesťanství

Následníkem sv. Vladimíra byl jeho syn Jaroslav Moudrý, kterému je připisováno založení ruské církve. Sama o sobě církev vzniknout nemohla, bylo zapotřebí světské moci. A proto se kníže Vladimír obrátil na Byzanc, ze které přišel roku 1037 první metropolita, jenž musel být zaplacen, a proto mu kníže Jaroslav posílal nemalé dary a odměny. Církev bohatla a postupně začala zastávat významnou hospodářskou roli v životě Rusi. Kláštery získávaly různá privilegia. Pomocí trachanných listin¹² byly osvobozeny od placení poplatků a daní místním i centrálním úřadům, díky čemuž opět bohatly a upevňovaly si svůj vliv.

¹² Trachanná listina je taková listina, která zajišťuje nedotknutelnost v dané oblasti.

I přestože byla knížetem Jaroslavem uznána svrchovanost Konstantinopole, zůstala ruská pravoslavná církev jako jediná opravdu samostatná.

6.5 Dvě centra křesťanství

Do církevního rozkolu v roce 1054 existovala dvě centra křesťanství, a to Konstantinopol (Cařihrad) a Řím.

6.6 Církevní rozkol¹³

Církevní rozkol nastal roku 1054. Jedná se o oddělení západní větve křesťanství od východní. Církev římská a konstantinopolská byly v oficiálních dokumentech nazývány církví všeobecnou. Přesněji se jednalo o oddělení patriarchátu římského od cařihradského, alexandrijského, antiochijského a jeruzalémského. Východní patriarcháty nesouhlasily s novými poměry v církvi římské a ortodoxně se držely učení pravoslavného. Otázkou zůstává, proč k rozkolu došlo? Důvodem mohla být významná vzdálenost, která dělila západní centrum křesťanství od východního, nebo rozdíly v učení, případně politická moc. Mezi nejvýznamnější rozdíly v učení patří spor o „filioque“. Nelze však rozkol pokládat pouze za boj náboženský, protože národnostní a sociální konflikty v něm jistě sehrály také svou roli. Problémové se staly oblasti sousedské, Balkán a pobřeží Černého moře, tedy oblasti, kde se setkává východ se západem. Například problém „pokřtěného“ Bulharska spočíval v tom, pod čí pravomoc má spadat a tudíž komu má odvádět daně. Výsledkem rozkolu bylo nejen oddělení obou směrů křesťanství, ale také vzájemná klatba, kterou na sebe obě církve uvalily. Klatba z roku 1054 byla zrušena až v roce 1965. Faktem zůstává, že církve dodnes sloučeny nebyly a s jejich sloučením se už nejspíše nedá počítat.

¹³ Též schizma

7. Nové pravoslavné chrámy Petrohradu

V této části práce bych čtenáře ráda seznámila s nově postavenými pravoslavnými chrámy v Petrohradu. Blíže se čtenář o tomto tématu může dočíst v mé bakalářské práci „*Nové pravoslavné chrámy Petrohradu*“, která byla obhájena v roce 2008.

Historie chrámů nebyla vždy jednoduchá. Od samotného založení Petrohradu (1703) se chrámy začaly svobodně stavět, a ne pouze chrámy pravoslavné, dobře se zde dařilo všem vyznáním. Po nástupu bolševické moci se pravoslaví dostalo do nemilosti a tím utrpěly i chrámy. Nastalo období tvrdé bolševické represe.¹⁴ Chrámy musí ustoupit stanicím metra, tramvajím, klubům, dílnám, bazénům. Věřící jsou pronásledováni, mučeni a zabíjeni. Je snaha o naprosté vymazání Boha a církve z lidských životů. Situace se nepatrně zlepšuje v průběhu druhé světové války, kdy je víra využita ke společnému odboji. Víra je zdrojem naděje a byla proto šikovně využita.

Ke změně vztahu dochází v roce 1991. Spolu s rozpadem komunistického impéria nastává také svoboda vyznání. Věřící začínají znovu pravidelně navštěvovat chrámy a jejich počet se přirozeně zvyšuje.

To sebou nese také potřebu stavět chrámy nové. Počet věřících vysoce přesahuje kapacitu míst v chrámu. Úkolem mé bakalářské práce bylo vyhledat a navštívit nově postavené pravoslavné chrámy v Petrohradu. Zkoumala jsem příčiny staveb a následnou realizaci. Dále jsem porovnávala architektonické tendence a zachovávání pravidel pro stavbu chrámů. S výsledky mého zkoumání se čtenář může seznámit v příloze.

¹⁴ V roce 1918 sovětská vláda vydává „Dekret o oddělení státu a školství od církve“.

PRAKTICKÁ ČÁST

8. Problémy překladu ruské církevní terminologie do češtiny

8.1. Tři základní typy sémantických vztahů

Mezi lexikálními jednotkami dvou jazykových systémů lze vyčlenit tři základní typy sémantických vztahů:

1. úplná shoda - Jedná se o poměrně řídký případ, se kterým se nejčastěji setkáváme u názvů zemí, měst, dnů apod. Dané lexikální jednotky mají v tomto případě v podstatě pouze jeden význam.
2. částečná shoda - Nejčastější alternativa, kdy jednomu slovu výchozího jazyka odpovídá více sémantických ekvivalentů v jazyce cílovém a naopak.
3. absence shody – Jedná se o situaci, kdy v inventáři toho či onoho jazyka není pro určitou lexikální jednotku druhého jazyka ekvivalentní výraz (nejčastěji v odborné terminologii nebo lexika z oblasti reálií).

V takovémto případě můžeme hovořit o bezekvivalentním lexiku.

Jedná se o případ, kdy v jednom jazyce určitému výrazu neodpovídá žádná lexikální paralela v jazyce druhém. Termín „bezekvivalentnost“ však nelze směřovat s termínem „neekvivalentnost“, označujícím překlad chybný, nikoliv absenci přímé korespondence mezi dvěma jazyky v oblasti lexikální.

(Hrdlička 1994:73-74)

V této práci jsou mimo jiné překládány termíny a reálie ruské pravoslavné církve. Jelikož všechny pravoslavné církve spojuje církevní slovanština, jsou pro většinu věřících reálie jasně pochopitelné a vyvolávají stejné konotace. Pravoslavná církev se drží mnohaletých tradicí a tedy jak průběh liturgie, tak její vizuální podoba je zachovávána po staletí. Ruština je v této oblasti výrazově bohatší, a proto v mnoha případech nenacházíme přesný český ekvivalent.

8.2 Termín a reálie

Termíny označují přesně vymezené pojmy, předměty a jevy, ideálně jsou to jednoznačná slova bez synonym (a slovních spojení), která často mají cizojazyčný původ. Najdou se mezi nimi i taková, která jsou významově vymezena historicky. Vše výše uvedené platí i v případě reálií. Navíc na hranicích těchto dvou kategorií je řada jednotek, jež je složité zařadit do termínů, či reálií a je mnoho těch, které je možno zařadit do obou kategorií. Stejně důležité jsou i rozdíly mezi nimi. Reálie se jednoznačně řadí do bezekvivalentního lexika, přičemž termíny náleží především k méně početným jazykovým jednotkám, které mají v překládaném jazyce úplné jazykové pokrytí.

(Vlachov, Florin 1986:8-9)

8.3 Možné metody postupu překladu při absenci shody

Transliterace

Tato metoda spočívá v převzetí cizojazyčného výrazu. Překladatel zachycuje původní grafickou, resp. zvukovou podobu původního výrazu. Transliterace je při překladu bezekvivalentního lexika častým postupem, řada takto převedených slov se mnohdy integruje do cílového jazyka. Výhodou této metody je její jednoduchost. Nedostatkem může být mechanické převzetí slova, které mnohdy čtenáři neumožní odhalení jeho významu. Pochopení významu však může usnadnit kontext nebo ediční aparát (poznámka pod čarou, vysvětlivka).

Kalkování

Tato metoda spočívá v doslovném překladu morfémů původní lexikální jednotky. Její předností je jako u předchozího postupu jednoduchost. Nevýhodou kalkování může být skutečnost, že kompozita nebo sousloví výchozího jazyka mohou mít přenesený význam odlišný od významů jednotlivých komponentů lexikální jednotky.

Při kalkování tudíž může dojít k chybnému posunu původního významu. V této práci se jedná především o názvy chrámů.

Opisný (vysvětlující) překlad

Opisný překlad ozřejmuje lexikální jednotky výchozího jazyka pomocí vysvětlení ve formě sousloví nebo věty, které odhalí její podstatné rysy. Kladem opisného překladu je podrobné vysvětlení významu překládaného výrazu. Potíže ovšem může činit jeho značná délka.

Překlad přibližný

Podstatou této metody je nalezení nejbližšího podobného domácího protějšku (analogie), který by se s původním významem shodoval v základních rysech. Domácí analogický výraz může často přiblížit danou realii čtenáři, na druhé straně může současně čtenáře mýlit. Také tento postup vyžaduje překladatelovu informovanost o původním prostředí.

Překlad transformační

Při tomto překladu dochází v cílovém jazyce k lexikálně-gramatickým změnám. Tento překlad má některé společné rysy s překladem opisným.

Tvorba neologismů

Tento postup je pro překladatele velmi náročný a vyžaduje velkou dávku jazykového citu a zkušeností. V obecné rovině se tento postup příliš nedoporučuje (Hrdlička 1994:73-76)

9. Překlad

Uspořádání pravoslavného chrámu

A tak pravoslavný křesťan, který si koupil svíčky a odevzdal zápisky¹⁵, vstupuje do prostoru chrámu.

Chrám se také nazývá *církví*, poněvadž se v něm shromažďují věřící. Slovo církev označuje shromáždění věřících v Ježíše Krista.

Chrám se skládá ze tří částí: oltářní prostor, chrámová loď a chrámová předsíň.

Nejsvětějším místem v chrámu je oltář, který symbolizuje Království Nebeské. Oltáře křesťanských chrámů jsou namířeny na východ, tedy na stranu, kde vychází slunce.

Hospodinu, Ježíši Kristu, ze kterého nám zazářilo neviditelné Boží světlo, říkáme „Slunce Pravdy,“ které přišlo z „výšin východu.“

Do oltářního prostoru je dovoleno vstupovat pouze zasvěceným, a to kněžím a chrámovým služebníků¹⁶. V chrámové lodi stojí všichni věřící. V chrámové předsíni stávali v prvních stoletích křesťanství katechumeni, tedy ti, kteří se chystali ke Svaté Tajině křtu, a také kající, tedy lidé, kteří se dopustili těžkých hříchů a nebyli připuštěni ke svatému přijímání. Avšak nyní se v chrámové předsíni nachází především nádoba na svíčky a během služby¹⁷ zde může stát kdokoliv z věřících.

Části chrámu:

1. chrámová předsíň
2. chrámová loď
3. oltářní prostor
4. oltářní stůl, oltář, svatý prestol, prestol
5. žertevník
6. horní místo

¹⁵Kartička, na kterou píšeme prosby k modlitbě. Mohou se psát pouze na pravoslavná jména. V římském katolicismu se setkáváme s pojmem intence – úmysl.

¹⁶Jedná se o příslušující při bohoslužbě, kteří mají požehnání od kněze do tohoto prostoru vcházet.

¹⁷Služba je obecné označení bohoslužby.

7. ikonostas

8. solej, solea

9. ambon

Chrám má kopuli, která symbolizuje nebe. Kopuli zakončuje menší kopule, do které je zasazován kříž k slávě hlavy církve, Ježíše Krista. Chrám má často několik kopulí. Dvě kopule symbolizují dvě přirozenosti v Kristu (Božskou a lidskou), tři kopule znamenají tři osoby Přesvaté Trojice. Pět znázorňuje Krista a čtyři evangelisty. Sedm znázorňuje sedm svatých Tajin a také sedm všeobecných sněmů. Devět kopulí představuje devět andělských mocností. Třináct prezentuje Ježíše Krista a dvanáct apoštolů.

Každý chrám je zasvěcen Bohu a nese jméno na památku různých posvátných událostí nebo světců. Pokud se v chrámu nachází více oltářů, je každý z nich zasvěcen památce svátku nebo svatého. Ve vztahu k hlavnímu oltáři se ostatní nazývají *boční oltáře*.

Uprostřed oltářního prostoru se nachází svatý prestol, na kterém je tajemně přítomen samotný Hospodin a na němž se uskutečňuje proměňování svatých darů. Tato část je oddělena od zbytku chrámu stěnou z ikon, takzvaným *ikonostasem*. *Svatý prestol* je speciálně vysvěcený čtyřrohový stůl, který je pokryt dvěma látkami: spodní, bílou, která je z plátna, a vrchní, jež je obvykle z brokátu. Dotýkat se svatého prestolu mohou pouze duchovní. Na svatém prestole se nachází: antimins, Evangelium, kříž, darochranitelnice¹⁸ a daronosice¹⁹. *Antimins* je hedvábný šátek vysvěcený archijerejem. Je na něm vyobrazeno položení Krista do hrobu. Do antiminsu jsou všity svaté ostatky (protože v prvních stoletích existence křesťanství probíhaly liturgie na hrobech mučedníků). Antimins je rusky „vmestoprestolie“, což znamená „namísto prestolu“, a vychází to z řečtiny. Liturgii nelze uskutečnit bez antiminsu. Aby nebyl antimins poškozen, balí se do velkého šátku, tzv. *ilitonu*. Na antiminsu leží *houba*, což je houbička pro sbírání svatých darů. *Evangelium* je slovo

¹⁸ schránka na svaté dary

¹⁹ Přenosná schránka na svaté dary, v níž jsou přenášeny přímo k nemocným.

Boží, učení Hospodina Ježíše Krista. *Kříž*, to je meč Boží, kterým Hospodin zvítězil nad ďáblem a smrtí.

Darochranitelnice je schránka se zásobou svatých darů ke svatě Tajině přijímání nemocných. Obvykle se darochranitelnice vyrábí v podobě malinkého chrámu.

Daronosice je malinká schránka, ve které kněz nosí svaté dary pro svatě přijímání doma u nemocných. Na prestole je také svaté myro, které je používáno při Tajině myropomazání²⁰ (jsou jím pomazáváni nově křtění). Za prestolem stojí *sedmiramenný svícen* se sedmi věčnými světly a *zaprestolný kříž*.

V oltářním prostoru, na východní straně za oltářem, je místo, které se nazývá *horní místo* (tzn. vyvýšené). Obvykle je tam ikona Spasitele, někdy ve formě vitráže.

V severní části oltářního prostoru, nalevo od prestolu, je *žertevník*, což je druhý stůl, kde se provádí proskomidie, během které se připravují dary k svatému přijímání, tedy k eucharistii.

Při přípravě chleba a vína k eucharistii se na žertevniku používají zvláštní bohoslužebné nádoby a předměty: diskos, kalich (čása), hvězdice, kopí, houba, lžíce, pokrovce (příkrývky).

Diskos je plochá mísa na stojanu, na kterou se pokládá beránek (vyřezaná vnitřní část beránčí profory ve tvaru kostky). Při liturgii se beránek po vzývání Svatého Ducha promění na skutečné tělo Kristovo. Diskos zároveň naznačuje jesle i hrob Spasitele. Na diskos se vedle beránka pokládají také vyjmuté části z jiných profor, např. na počest Matky Boží, na počest svatých a také na počest živých a zemřelých. *Hvězdice*, jež se skládá ze dvou oblouků, které jsou na vrcholu spojené šroubem tak, aby je bylo možno skládat a rozkládat do tvaru kříže, se na diskos staví kvůli tomu, aby se pokrývka nedotýkala částí, které byly vyjmuty z profor. Hvězdice označuje hvězdu, jež přivedla mágy²¹ ke Spasiteli světa, narozenému na Zemi.

²⁰ V západní tradici se setkáváme s pojmem *svátost biřmování*.

²¹ *Болхвы* (volchvy) jsou někdy nepřesně překládány jako *králové*. Jednalo se však opravdu o mágy nebo čaroděje.

Kalich, do něhož je knězem naléváno víno, připomíná kalich strádání Krista Spasitele a také kalich, který podal Kristus svým učedníkům při Tajné večeři. *Lžíce* je lžička sloužící k podávání svatých darů věřícím.

Malým příkrývkám, jimiž se pokrývají kalich a diskos, se říká *pokrovce*. Velká příkrývka, která pokrývá kalich a diskos dohromady, se nazývá *aer* (vzduch). Naznačuje nebeskou oblohu, na níž se objevila hvězda, která dovedla mágy ke Spasitelovým jeslím. Všechny aery dohromady zobrazují pleny, do kterých byl Kristus zavinut po porodu, a zároveň pokrývky, do nichž byl zahalen při svém pohřbu.

Houba neboli houbička se používá k vytírání nádob. *Kopí* je nůž, který je podobný oštěpu a je ostrý z obou stran a používá se k vyjímání beránka a jiných částí z prosofor. Symbolizuje kopí, jímž voják probodl Kristu Spasiteli žebra na kříži.

Na žertevniku se ještě nachází *kovš*, ve němž se na začátku proskomidie podává víno s vodou k nalévání do kalichu.

V oltářním prostoru se nachází *kadidelnice*, která se používá k okuřování. Na pravé jižní straně oltářního prostoru je obvykle umístěn *diakonik*, což je speciální místo, kde se uchovávají nádoby, knihy a bohoslužebná roucha (tedy to, čím disponují diákonové).

V ikonostasu jsou troje dveře, které vedou do oltářního prostoru. Největší z nich jsou královské dveře, jež se nachází uprostřed, přímo naproti svatému prestolu. Těmito dveřmi k nám v kalichu se svatými dary neviditelně vchází samotný Král slávy, Ježíš Kristus. Těmito dveřmi není povoleno vcházet nikomu, kromě duchovních. Boční dveře se nazývají diákonské a prochází jimi nejčastěji diákonové. Napravo jsou jižní dveře, nalevo dveře severní.

Uvnitř, za královskými dveřmi, je *závěs*, kterému se zde říká *kamanemáscma* (*kapetasma*)²² a jenž je odhrnován nebo zahrnován v určené momenty liturgie. „*Když vidíš rozhrnující se závěs, myslí na to, že se nebesa široce rozvírají a sestupují z nich andělé,*“ říká sv. Jan Zlatoústý. Otevření královských dveří také symbolizuje pravoslavným křesťanům otevření Království Nebeského.

²² řec. καταπετασμα — занавес (závěs)

Ikony jsou na ikonostasu rozmístěny ve stanoveném pořadí. Napravo od královských dveří je umístěna ikona Spasitele, nalevo obraz Přesvaté Bohorodice a za nimi jsou zvláště uctívané ikony svatých. Napravo od zobrazeného Spasitele se obvykle umísťuje *chrámová ikona*, na které je zobrazen svatý nebo svátek, na jehož počest je vysvěcen chrám. Z tohoto důvodu se spodní řada ikon v ikonostasu nazývá *místní řada*.

Samotné královské dveře zobrazují vchod do Království Nebeského, jsou ozdobeny ikonami Zvěstování Přesvaté Bohorodice a čtyř evangelistů: Matouše, Marka, Lukáše a Jana. Nad královskými dveřmi je umístěna ikona Tajné večeře²³. Na severních nebo jižních dveřích se obvykle zobrazují buď andělé, proroci, světci nebo svatí diákonové.

Za místní řadou dále může následovat řada svátková, tvořená ikonami dvanácti nejvýznamnějších svátků.

Třetí řada se nazývá deésní (z řeckého slova *deisis*²⁴, což znamená přimluvu, prosbu) a nachází se v ní zobrazení Matky Boží, Jana Křtitele, apoštolů, archandělů a svatých, kteří se s modlitbou obračejí k hlavnímu obrazu Hospodina.

Ve vysokých ikonostasech obsahuje čtvrtá řada ikony proroků a pátá starozákonní spravedlivé.

Kromě ikonostasu jsou ikony umístěny v zasklených rámech na stěnách chrámu. A ty, které jsou umístěny v kiotech²⁵, leží na analogích.

Vyvýšenině před ikonostasem se říká *solea*. Část, která z ní před královskými dveřmi vystupuje dál do chrámu, je *ambon*. Z ambonu je podávána věřícím eucharistie, káže z něho kněz, pronáší ekténie (modlitby obsahující různé prosby) a je čteno Evangelium diákonem. Po stranách soleje u samotné stěny, někdy za ikonami, jsou klirosy, místa pro pěvce a čtece.

Vedle klirosů stojí *korouhve*, což jsou ikony na pozlacených žerdích v podobě praporu. Věřící je vynáší během svátečních průvodů.

²³Též označována jako Poslední večeře

²⁴ csl. *deisus*

²⁵Kiot nebo kivot označuje „rám“ nebo „schránku“, v níž jsou umístěny ikony.

Před svátečními analogi a uctívanými svátečními ikonami stojí svícny na svíčky věřících.

V chrámu visí krásné, velké chrámové lustry s velkým počtem svítidel ve tvaru svíček, které se rozsvěčují při slavnostních momentech bohoslužby.

Na kanunu²⁶s Kristem na kříži a řadou svícnu se zapalují svíčky za upokojení zesnulých a dávají se dary k jejich vzpomínce²⁷. Před kanunem se slouží bohoslužby za zesnulé, takzvané panychidy.

²⁶Kanun je místo určené k vzpomínce na zesnulé. Je to malý stolek s Kristem na kříži a stojánky, do kterých se dávají svíčky k uctění památky zesnulých.

²⁷Dary pro zesnulé jsou podle tradice věci, které měl zesnulý ve svém životě rád (jablko, chléb apod.). Vyjadřuje se jimi účast na hostině.

Každodenní a bohoslužebné oděvy duchovenstva

Každodenní oblečení, které odlišuje duchovenstvo od obyčejných lidí a dosvědčuje jejich hodnost a důstojenství, již v dřívějších dobách získalo určité atributy, díky nimž se duchovenstvo a mnišstvo začalo vizuálně vydělovat ze světského prostředí. To odpovídá představě o církvi jako o království, které nevzešlo z tohoto světa a jež i přes službu, kterou v něm vykonává, se od něho odlišuje svou podstatou.

Základním každodenním oblečením duchovenstva a mnichů²⁸ všech hodností jsou *podrjasnik* a *rjasa*. Podrjasnik je hábit dlouhý po paty, s těsným zapnutým límcem a úzkými rukávy. Je to spodní oblečení obvykle černé barvy. Rjasa je svrchní oblečení s dlouhými rukávy, které sahají pod úroveň dlaní.

Kromě svaté liturgie slouží duchovní všechny bohoslužby oblečení do podrjasniku a rjasy, na něž si oblékají určená bohoslužebná roucha. Během svaté liturgie nebo ve zvláštních případech, kdy kněz podle bohoslužebného řádu obléká úplné bohoslužebné roucho, se rjasa sundá a na podrjasnik se oblékne stichar, epitrachil, narukávníky, pás, felon a nábederník. Diákon slouží v podrjasniku, na který si obléká stichar. Biskup slouží všechny bohoslužby v podrjasniku, na který si obléká biskupské bohoslužebné roucho. Každodenní oblečení duchovních je tedy povinným základem také pro bohoslužebná roucha.

Volný dlouhý oděv se širokými rukávy je původem z východu. Tento oděv byl rozšířen i v židovském prostředí, v dobách pozemského života Ježíše Krista, který sám nosil toto oblečení, což dokazují ústní podání a ikonografie. Proto je podrjasnik s rjasou považován za oděv Hospodina Ježíše Krista.

Slovo „rjasa“ je z řeckého přídavného jména „to rason“, které znamená „odřeny, ošoupaný, obnošený“. Právě takové téměř chudinské oblečení se mnichům doporučovalo nosit v dřívějších dobách církve. Poté rjasu začalo užívat celé duchovenstvo. Symbolický význam podrjasniku a rjasy svědčí o odtržení od pozemského shonu. Je symbolem duchovního míru.

Zvláštní oprostění mnichů od ostatního světa označuje *mantie*, což je dlouhá pokrývka bez rukávů, která se zapíná na límci. Mantie sahá až na zem a zakrývá

²⁸Na rozdíl od západní tradice křesťanství se východní mnišství nerozlišuje na různé řády a zůstává původním a nezměněným mnišstvím.

podrjasnik a rjasu. V prvních letech křesťanství byla mantie oděvem všech křesťanů, kteří se od pohanství obrátili na křesťanství. Tito křesťané se vzdali všech hodností, jež měli v pohanském prostředí. Později se mantie stává pouze atributem mnichů. Volná, nezapásaná mantie symbolizuje andělská křídla, a proto se jí také říká „andělský obraz“. Mantii nosí pouze mniši a má černou barvu.

Duchovní a mniši mají na každodenní nošení speciální pokrývky hlavy. Jednou z takových pokrývek je *skufie*. Je to měkká, ozdobná čepice, která pokrývá hlavu až k obočí. Je ušitá tak, že ohyby nasazené skufie vytváří nad hlavou znamení kříže. Od konce 18. století byly do církevního užívání zavedeny fialové skufie a kamilávky jako vyznamenání bílého duchovenstva.²⁹

Každodenní pokrývkou hlavy biskupů a mnichů je *klobuk* neboli mnišská čepice. Mnišská čepice je tvrdá kamilávka válcovitého tvaru, který se lehce rozšiřuje směrem nahoru. Je lemována černým závojem, který je na zádech rozdělen do tří pruhů látky. Závoji se běžně říká *намётка* (namjotka) nebo *кукул* (kukul).

Klobuk je znám ve slovanském prostředí již velmi dlouho. Nejprve to byl knížecí čepec, jenž byl olemován kožešinou. K pokrývce byl přišitý menší přehoz, který končil na ramenou. Postupně se tato pokrývka hlavy dostala i do církevního prostředí. Na pravoslavném východě se vlastně za mnišský závoj považoval pouze přehoz, který se navlékal na čepec. Jeho spodní část, jež se spouštěla na záda, měla tři zakončení.

Klobuk se závojem se velmi podobá starověké vojenské přilbě s drátěnou košilí, čímž se naplňují slova apoštola Pavla o „přilbě spasení“. Tři konce závoje symbolizují význam slova blahodat' Svaté Trojice. Klobuk se závojem pokrývá hlavu mnicha, tedy jeho myšlenky.

Na velkém moskevském sněmu³⁰ v letech 1666 - 1667 bylo všem metropolitům uděleno právo nosit bílé klobuky. Přitom se klobuky metropolitů

²⁹ Bílé duchovenstvo jsou kněží, kteří by se měli oženit, aby mohli zastávat svůj úřad. Mohou se však oženit pouze jednou. Takzvané černé duchovenstvo jsou mniši, jež mají za povinnost zachovávat přísný celibát a tělesnou i mravní čistotu po celý život.

³⁰ Znám také jako velký sněm, kde byl odsouzen patriarcha Nikon. Tento sněm byl největší, co do počtu jeho účastníků.

tvarem nijak neodlišují od klobuků s tvrdou válcovitou kamilávkou. Klobuky patriarchů si zachovaly starý tvar kulatého čepce, který byl stažen bílým závojem, jehož konce se také lišily od konců mnišského závoje. Tři konce klobuku patriarchů se začínají rozcházet skoro od samotného čepce, dva konce pokračují zepředu na hrud', třetí na záda. Na vrcholu klobuku patriarchů je umístěn kříž. Na libovolné straně a na koncích čepce jsou obrazy šestikřídých serafínů³¹. Bílá barva klobuků metropolitů a patriarchů označuje neobyčejnou čistotu myšlenek a osvícenost Božským světlem, což odpovídá nejvyšším stupňům církevní hierarchie. Patriarchův klobuk s obrazy serafínů tedy poukazuje na to, že patriarcha jako představitel celé ruské církve, který se za ni modlí, se připodobňuje nejvyšším andělským mocnostem, jež jsou Bohu nejbližší. Tvar klobuku patriarchů připomíná kopuli chrámu s křížem. Plně tedy odpovídá postavení patriarchy jako hlavy místní církve.

Na přelomu 18. a 19. století byl v ruské církvi uveden do užívání zvyk, který existuje až dodnes. Arcibiskupové nosí brilantový kříž na černých klobukách a metropolité na bílých (biskupové nosí obyčejný černý mnišský klobuk bez kříže). Brilantový kříž označuje vysokou duchovní dokonalost a neobyčejnou pevnost víry a učení, což odpovídá nejvyšší úrovni církevní hierarchie.

Všichni mniši nosí *čotky*.³² Čotky jsou modlitební předmět, který se používá k častému odříkávání Ježíšovy modlitby. Je to zavázaná šňůrka, která se skládá ze sta „zrn“, kdy každých deset je odděleno větším „zrnkem“. Čotky pomáhají počítat modlitby (odtud je odvozen i jejich název, počítat – rus. считать), které si mnich pravidelně každodenně odříkává, aniž by se při tom musel soustředit na samotné počítání.

Kněžské náprsní kříže se v ruské pravoslavné církvi objevily poměrně nedávno. Do 18. století měli právo nosit tyto kříže pouze biskupové. V dnešní době jsou hlavním vizuálním rozdílem mezi kněžími a ostatními duchovními.

Osmiramenný kříž používaný při chirotonii pravoslavných kněží je stříbrný. Na kříži je na přední straně reliéfní zobrazení Spasitele na kříži a na horní části jsou

³¹Řád nebeských bytostí ze Starého zákona (Kniha Izajáš).

³²Tzv. Komboskíni. Čotky jsou často překládány jako růženec. Význam a užití těchto modlitebních pomůcek jsou zcela odlišné. Viz. komentář k překladu.

nápisu: „ГДЬ, ЦРЬ, СЛВЫ“ („Hospod' – car slávy“). Na koncích širokého ramene je napsáno „IC, XC“ (Iisos Christos). Pod spodním výběžkem ramene je napsáno „Nika“ (z řeckého slova vítězství). Na spodní straně kříže je napsáno „*bud' příkladem věrných v řeči, v obcování, v lásce, v duchu, ve víře, v čistotě.*“ (1 Tim. 4,12)³³(3. 4. 2011 <http://www.etf.cuni.cz/~rovnanim/bible/k/1Tm4.php>) V roce 1896 se začal kříž užívat jako odlišující znak každého kněze. Ke kříži je upevněn stříbrný řetízek, který je uprostřed rozdělen na dvě části. Jedna část obepíná krk a druhá se spouští na záda. Kříž vypovídá o tom, že kněz je služebníkem Ježíše Krista, jenž trpěl za hříchy světa. Kněz musí mít Ježíše ve svém srdci a řídit se jeho příkladem. Část řetízku, která se spouští na záda je obraz zbloudilé ovce a značí duchovní ochranu duší věřících³⁴, jež jsou svěřené knězi. Označuje také kříž, který si Kristus nesl na svých zádech, jako znamení spasitelné oběti a utrpení během pozemského života.

Kněží nosí kříže při bohoslužbě na bohoslužebném rouchu a mohou ho nosit i během dne na rjase.

Kromě běžných stříbrných křížů existují také kříže, které mají status *vyznamenání*. Takové kříže jsou pozlacené a mají čtyři konce, přičemž spodní je prodloužený. Na přední straně je plastické vyobrazení Ježíše na kříži a z vnitřní je napsáno: „*Knězi, který dává vzor slovem a životem v pravdě. Ustanoven za zbožné vlády velikého cara imperátora Pavla I. v roce 1797, 8. prosince.*“

Do roku 1896 měl náprsní kříž status církevního vyznamenání. Byli jím vyznamenáváni zasloužilí pravoslavní kněží za dlouholetou a svědomitou službu. Kříže z roku 1896 se staly typickým odlišujícím znakem pravoslavných kněží a kříže z roku 1797 tedy zůstaly kříži za zásluhy.

Jako kříže za zásluhy se od 19. století protojerejům vydávají kříže s ozdobami, které jsou podobné archijerejským náprsním křížům.

Odlišujícím znakem biskupů je medailon na prsou, takzvaná *panagia*. Nejčastěji je panagia různě zdobený, kulatý nebo oválný obraz Bohorodice. Biskupové běžně nosí na prsou pouze medailon a při bohoslužbě nosí obojí,

³³ Pro srovnání Bible Kralické uvádím překlad z Bible 21. století: „*bud' pro věřící příkladem, ve slovu i skutku, v lásce, víře a čistotě.*“

³⁴ Прихожане (prichozhane) jsou věrní příchozí, místní věřící, kteří spadají do místní církevní obce.

medailon i kříž. Kříž a medailon biskupů jsou znaky nejvyšší církevní moci. Tyto obrazy vypovídají o tom, že k budování spásy lidí v církvi dochází skrze spasitelnou oběť na kříži Syna Božího, Ježíše Krista a Bohorodice, zastánkyně a matky církve.

Bohoslužebné oděvy duchovních mají společný název „řízy“. Jsou rozděleny na diákonské, kněžské a archijerejské. Kněží nosí všechna diákonská roucha a přes ně to, které náleží jejich hodnosti. Biskup má všechna kněžská roucha a přes ně to, jež náleží hodnosti biskupské.

Bohoslužebná roucha jsou předobrazena ve Starém zákoně. Jsou zde roucha Árona a dalších kněží, která byla zhotovena na přímý příkaz Boží. (Exodus 28,2; 31, 10) Byla určena pouze k bohoslužbě, které dodávala věhlas a velkolepost. Nemohou být nošena a používána v běžném životě. V pravoslaví se roucha po skončení bohoslužby sundávají a nechávají se v chrámu.

Bohoslužebná roucha symbolicky vyjadřují spravedlivost a čistotu, do níž se mají oblékat duše věřících k účasti na věčné radosti ze sjednocení Krista s církví. (Mat. 22,11-14)

Společným rouchem pro všechny stupně kněžství je *stichar* neboli *podřízník*. Diákoní a nižší klerikové (hypodiákoní a čteci) mají jako svrchní bohoslužebné roucho *stichar* s širokými rukávy. Kněží a biskupové ho mají jako spodní část bohoslužebného roucha, na které si oblékají *felony* (řízy). Proto také název *podřízník*.

Stichar, tedy *podřízník*, je dlouhý oděv košilovitěho tvaru sahající k patám směrem dolů se rozšiřující. Má výstřih na hlavu a je bez límce. *Stichar*, jakožto svrchní oblečení diákonů, se šije z brokátu, sametu a jiných těžkých látek. V tomto případě diákon znázorňuje služebníka, který se obrací ve jménu církve s prosbami k Bohu. Tímto honosným rouchem zobrazuje nebeskou krásu církve Kristovy – Nového Jeruzaléma, který září zlatem a drahými kameny.

Diákoní mají přes levé rameno na *sticharu orár*. *Orár* je dlouhý pás ze stejného materiálu jako *stichar*, jenž sahá z obou stran skoro až k podlaze. *Orár* se na levém rameni připíná knoflíkem na *stichar* tak, že jsou jeho konce volně spuštěny dolů. Spodní přední konec *oráru* si diákon bere do pravé ruky, vyzdvihuje ho při

odříkávání ekténií a křížuje se jím. V určených případech jím knězi a biskupovi ukazuje poslušnost bohoslužebných úkonů.

Orár znázorňuje andělská křídla, připravenost k plnění vůle Boží, blahodat' Božího posvátného řádu. Konce oráru jsou ozdobeny třásněmi, které připomínají ptačí opeření. Třásně svědčí o tom, že orár jsou neviditelná andělská křídla.

Orár je také atribut hypodiákonů, u kterých je ovšem vždy křížově přepásaný přes stichar. Hypodiakoni, kteří příslužují biskupovi při bohoslužbě, jsou také obrazem andělů, pouze nižších hodností.

Na oráry se někdy píše slova andělských chvalozpěvů „СВЯТ, СВЯТ, СВЯТ“ (Svatý, svatý, svatý). Nejčastěji se s tímto nápisem setkáváme na takzvaných *dvojitých orárech* protodiákonů a archidiákonů. Tento orár je mnohem širší než obyčejný orár. Jeho střední část prochází pod pravou rukou tak, že se jeden konec oráru zvedá přes záda k levému rameni a spouští se zepředu dolů. Druhý konec prochází z pod pravé ruky přes hrud' vzhůru a po témže levém rameni se spouští dolů zezadu. Takové provedení oráru označuje hodnostní pořadí protodiákonů a archidiákonů v rámci diakonských hodností, což je obrazem pořadí hodností andělů.

Podřízník kněží a biskupů je spodní bohoslužebný oděv. Obléká se na podrjasnik, na který se oblékají další řízy. Podřízník je ušit z tenké bílé látky, má úzké rukávy a na koncích je zakončen šňůrkami, jimiž se na zápěstí pevně utahuje (jelikož je třeba obléci narukávníky). Bílá barva podřízníku znamená čistotu duše a odpovídá nebeským oděvům lidí a andělů a taky bílým rízám při Proměnění Páně.

Kněží a biskupové si na rukávy podrjasniku nasazují *narukávníky*. Pokud mají úplný bohoslužebný oděv, nasazují je na podřízník. Narukávníky se stahují šňůrkami. Diakoni je nasazují na rukávy podrjasniku. Narukávníky nám říkají, že to nejsou lidské ruce kněží, ale samotný Hospodin, který skrz ně uskutečňuje Tajiny svou Božskou silou.

Epitrachil je součást oděvu kněží a biskupů. Epitrachil, jenž vzniká složením oráru ve dvě, naznačuje, že kněz, aniž by ztrácel diakonskou blahodat', získává oproti diakonovi dvojí, vroucí blahodat', která mu dává právo a povinnost být nejenom služebníkem, ale také vykonavatelem Tajin církve. Epitrachil symbolizuje nejenom dvojí blahodat', ale také dvojí jho, jařmo. Všechny bohoslužby a ostatní služby

můžou být uskutečněny pouze v epitrachilu, který se obléká na rjasu. Při úplném oblečení na podřízník, jak tomu bývá u všech liturgií a v některých zvláštních případech.

Kromě bohoslužeb, jež probíhají ve všední dny, tedy malého povečeří, půlnočnice, hodinek (pokud na nich není čteno Evangelium) a některých treb,³⁵ kdy kněz může být oblečen pouze v epitrachilu, si kněz obléká *felon*. Felon je dlouhý, široký oděv bez rukávů, s otvorem pro hlavu. Zepředu má kvůli volnému pohybu rukou velký výstřih. Svým vzhledem felon připomíná purpurový plášť, do kterého byl zahalen trpící Spasitel. Stuhy, jež jsou na něm našité, připomínají potoky krve, které tekly po jeho oblečení. Felon také označuje záři Božské síly a slávy, Božského světla, do něhož jsou oblečeni kněží. Felony jsou ze zlatého nebo stříbrného brokátu, což zvláště zvýrazňuje význam záře slávy. Vyrábí se také z látek dalších základních barev, které jsou používány pro bohoslužebné oděvy.

Epitrachil, narukávníky a felon tvoří neúplné kněžské oblečení, ve němž jsou slouženy všechny večerní a ranní bohoslužby a ostatní církevní služby, kromě liturgií. Při sloužení liturgie a v případech, které jsou určeny předpisy, si kněz obléká úplné kněžské oblečení. Základem úplného kněžského oblečení je podřízník. Na něj se postupně obléká epitrachil, narukávníky, pás, nábederník, duchovní meč³⁶ a felon. Nábederník a duchovní meč jsou vyznamenáním a nemusí je tedy mít všichni kněží. Nepatří do povinných částí bohoslužebného roucha.

Pás, který se obléká na podřízník a epitrachil, je proužek látky, na kterém je uprostřed našitý kříž. Z obou konců pásu pokračují stuhy, jimiž se zaváže vzadu na bedrech.

V církevním kontextu byl pás ve starých dobách znakem duchovní síly, která byla darována Bohem pro boj s hříchem a k vyplnění vůle Boží. Byl znakem nevinnosti, odtěti tělesných vášní, silné odhodlanosti k jakémukoliv dobru v službě Bohu a lidem a také znakem určité duchovní výše a moci. Pás také připomíná ručník, kterým se Kristus opásal, když umýval nohy svým učedníkům při Tajné večeři.

³⁵Treba je církevní služba, jako například svatba, křest apod. Všechny treby jsou uvedeny v knize s názvem „Třebník“.

³⁶Epogination, v přesném překladu nákoleník

Nábederník je prodloužený pravoúhlý šátek, jenž se zavěšuje na dlouhé stuze přes levé rameno a visí za dva rohy na pravém boku. Nábederník je v pořadí prvním vyznamenáním kněze za horlivou službu církvi.³⁷ Symbolický pravoúhlý tvar nábederníku je znázorněním čtyř evangelií,³⁸ což zcela odpovídá pojmu „duchovní meč“, který je slovem Božím.

Duchovní meč je čtvercový šátek zavěšený jedním rohem na pravém boku. Kosočtvercový tvar duchovního meče také symbolizuje čtyři Evangelia, ale více se podobá ostrému meči. Nosit nábederník a duchovní meč současně duchovně znázorňuje dvojí druh ochrany kázání Božího slova archimandrity a protojereje a boj za obecnou a skutečnou pravdu. Duchovní meč je církevní vyznamenání protojerejů. Nosí se na pravém boku. V takovémto případě se nábederník nosí na boku levém. Duchovní meč je povinnou součástí archijerejského bohoslužebného roucha.

Někteří kněží a protodiákoní nosí během služby *fialovou kamilávku*. Jedná se o tvrdý klobouk válcového tvaru, který se směrem nahoru zlehka rozšiřuje. Je obvykle potažen fialovým sametem. Takováto kamilávka je po nábederníku a skufii v pořadí třetím vyznamenáním kněží a druhým vyznamenáním po dvojitým oráru pro zvláště zasloužilé protodiákoní a archidiákoní.

Archijerejské bohoslužebné roucho je složeno ze všech bohoslužebných kněžských oděvů. Pouze felon je zaměněn za *sakos* a chybí nábederník. Jeho součástí je pouze duchovní meč. Mimo to biskup obléká *omofor* a *mitru*.

Sakos svým vzhledem připomíná diákonický stichar s krátkými rukávy. *Sakos* má stejný duchovní význam jako felon, a proto se při jeho oblékání odřikává stejná modlitba.

Nejstarším archijerejským bohoslužebným rouchem je *omofor*. Je to široký pruh látky s vyobrazenými kříži. Biskup ho navléká na ramena tak, že je obě obtočí a jeden konec nechá zepředu splývat. Druhý konec splývá zezadu, ze stejného ramene. Konce sahají skoro ke spodnímu okraji *sakosu*. *Omofor* znázorňuje zbloudilou ovci a připomíná biskupovi, že je povinen se starat o spasení těch, kteří sešli ze správné

³⁷Řecké církve tuto součást rouch neznají.

³⁸Evangelium podle Matouše, Evangelium podle Marka, Evangelium podle Lukáše, Evangelium podle Jana

cesty. Podobně jako dobrý pastýř z Evangelia, který našel zbloudilou ovci a donesl ji domů na svých zádech. Duchovní význam omoforu vysvětluje blažený Simeon Soluňský takto: „*Vyobrazuje zbloudilou ovečku, jakožto naši přirozenost, kterou si vzal Spasitel na svá ramena sestoupiv z nebe, vtěliv se a jsa nazván beránkem, byl za nás obětován.*“ Při plnění práv a povinností v církvi se biskup připodobňuje Kristu v nesení kříže za spasení lidských duší. Omofor se ve svém významu jha neboli jařma práce Bohu a lidem podobá diákonskému oráru a kněžskému epitrachilu.

Archijerejský omofor existuje ve dvou variantách, *velké* a *malé*. Velký omofor nosí biskup na začátku liturgie, do okamžiku čtení Apoštola.³⁹ Při čtení Evangelia je archijerej bez omoforu. Po skončení čtení je mu nasazen malý omofor, který je podobný velkému, jen je výrazně kratší. Malý omofor se biskupovi otáčí kolem šíje a většími konci splývá na hrud’.

Pokud je biskup v úplném oblečení, má na sobě všechny části kněžského oděvu, včetně epitrachilu, který se obléká pod sakos (svrchní část oděvu). Na sakos je nasazen omofor, jako znak vyšší blahodati biskupa, ve srovnání s kněžskou hodností. V malém omoforu biskup pokračuje v Božské liturgii. Při Velkém vchodu⁴⁰ je malý omofor sňat a biskup se v královských dveřích setkává s připravenými svatými dary jako se samotným Kristem, kráčícím na dobrovolné utrpení. V malém omoforu biskup vyzývá Svatého Ducha k proměnění chleba a vína na tělo a krev Kristovu. Když je Tajina ukončena a na prestole je přítomen samotný Kristus v proměněných svatých darech, je omofor z biskupa opět sňat. Potom, při diákonském zvolání „*БОЖЕМ (vonmem)*“⁴¹, malý omofor archijereji znovu oblékají a on v něm zůstává do skončení liturgie.

Pokrývka hlavy archijerejů při bohoslužbě je *mitra*. Je to vysoká, tvrdá čepice, která je bohatě zdobená brokátovou výšivkou, drahocennými kameny a ikonami. Plynule se zužuje tak, že obepíná hlavu. Mitra naznačuje trnový věnec, jenž byl nasazen na hlavu trpícímu Spasiteli. Mitru mají také archimandrité. Mitra je nejvyšším vyznamenáním pro zasloužilé protojereje.

³⁹Čtení neevangelijních novozákonních knih (Epištoly apoštola Pavla, Petra, Jana a dalších).

⁴⁰ Velký vchod je důležitý moment liturgie, kdy se královskými dveřmi vynášejí svaté dary z žertevníku na prestol.

⁴¹V české tradici se zvolává „Pozor mějme“.

Při bohoslužbě biskupové používají *biskupskou berli* neboli žezlo, jako znak nejvyšší církevní hodnosti. Biskupskou berli mají také archimandrité a igumeni, kteří stojí v čele monastýrů.

Během oslav a ceremonií biskup vchází do chrámu v archijerejské mantii, která se hned poté snímá, protože si archijerej obléká liturgický oděv. Archijerejská mantie se stejně jako ta mnišská obléká na rjasu. Stříhem se podobá mnišské mantii, ale je větší a delší. Archijerejská mantie má fialovou barvu.

Zepředu jsou na mantii po obou stranách výřezu nahoře u ramen a dole u spodního okraje našity čtverhranné kusy látky s vyzdobenými okraji, na kterých jsou vyobrazeny kříže, nebo na vrchních kusech látky jsou vyobrazeny ikony. Tyto našité kusy látky se nazývají „скрижали (skrizhali)“.⁴² Naznačují Starý a Nový zákon, jimiž je biskup povinen se řídit a ze kterých by měl čerpat moudrost a poučné rady církve, neboť on je učitelem církve (archimandritská mantije má také skrizhali, ale jinak se od mnišské nijak neodlišuje). Osvícenou blahodať biskupa na mantii symbolicky zobrazují *pramínky* či *potůčky*, což jsou dlouhé dvouřadé pruhy, které ji třikrát předělí. Prameny označují osvícenou blahodať biskupů, která plyne ze Starého a Nového zákona. Tři řady pramenů znamenají také vroucí blahodať Přesvaté Trojice, která jakoby ze všech stran biskupa zahalovala.

⁴²Skrizhali neboli starozákonní desky

Barvy liturgických oděvů⁴³

Duchovní významy církevních událostí, na jejichž počest se slouží bohoslužby, odpovídají barvám liturgických oděvů.

V den svátků na počest Hospodina Ježíše Krista a také na počest jeho pomazaných, to jest proroků, apoštolů a světců, je barva oděvu královská, tedy zlatá. V oděvech zlaté barvy se slouží o nedělích, ve dnech Hospodina, Král slávy.

V den svátků Svaté Bohorodice a andělských mocností a také ve dny uctění památky svatých panen a paniců se obléká světle modrý nebo bílý oděv, který symbolizuje obzvláštní čistotu a nevinnost. Světle modrá barva je barvou nebe. Odpovídá učení o Matce Boží, jež přijala Krista do svého přechistého lůna.

Fialová barva se užívá ve svátky Hospodinova kříže.⁴⁴ Jsou v ní sjednoceny červená a tmavě modrá barva. Červená symbolizuje krev Kristovu a vzkříšení a modrá nám připomíná, že kříž nám otevřel cestu do nebe.

Tmavě červená barva je barva krve. V tmavě červené barvě se slouží ve dny na počest svatých mučedníků, kteří prolili svou krev za Kristovu víru.

V oděvech zelené barvy se oslavuje Den Svaté Trojice, Den Svatého Ducha a Vjezd Páně do Jeruzaléma (květná neděle), jelikož zelená je barva života. Vše, co dostalo život z vůle Otce, je prostřednictvím Syna ožíváno Svatým Duchem.⁴⁵ V oděvech zelené barvy se slouží také bohoslužby na počest svatých mnichů. Mnišské úsilí, které je vykonáváno ke spáse, oživuje člověka spojením s Kristem, jež obnovuje veškerou jeho podstatu a vede k životu věčnému.

V černé barvě se obvykle slouží ve všední dny velkého postu. Černá barva je symbolem zřeknutí se pozemského shonu, pláče a pokání.

Bílá, jako symbol Božského nestvořeného světla, je užívána ve dny svátků Narození Krista, Zjevení Páně, Nanebevstoupení a Proměnění Páně. V bílé barvě se

⁴³Rozlišování barev nebylo ustáleno od počátku církve. Nejprve se užívala jen bílá barva. Barvy se začínají rozšiřovat až na poč. 12. století.

⁴⁴Svátky kříže jsou dva: Povýšení svatého kříže a třetí neděle velkého půstu (Křížová).

⁴⁵V křesťanské tradici římských katolíků se setkáváme s ustáleným spojením „Duch Svatý“ (slovosled z latiny), kdežto v pravoslaví upřednostňujeme pořadí slov „Svatý Duch“ (z řečtiny přes církevní slovanštinu). Například při křížování se také říká ve jménu Otce i Syna i Svatého Ducha.

slouží i paschální jitřní jako znak Božského světla, které svítí z hrobu vzkříšeného Spasitele.

Bílé řízy se oblékají také při křtech nebo pohřbech.

Od Paschy do svátku Nanebevstoupení Páně⁴⁶ se všechny bohoslužby slouží v oděvech červené barvy, která symbolizuje nepopsatelnou Boží plamennou lásku k lidem, vítězství „Slunce pravdy“, vzkříšeného Hospodina, Ježíše Krista.

⁴⁶40 dní po Pasše

Jak se chovat v chrámu

Do chrámu vždy přicházíme o něco dříve, abychom před začátkem bohoslužby stihli zapálit svíčky, napsat zápisky a uctít ikony.⁴⁷ Obvykle zcela stačí deset až patnáct minut.

Chrám je místem neobyčejné Božské přítomnosti, a proto je třeba se v něm chovat s pocitem zvláštní posvátné úcty a mít na paměti, že při návštěvě chrámu se nacházíme jakoby v nebi.

V chrámu se nesmí mluvit nahlas, mít ruce v kapsách nebo žvýkat. Mobilní telefon se před vstupem do chrámu vypíná nebo se přepíná do tichého režimu.

Zapalujeme svíčky a líbáme ikony takovým způsobem, abychom nepřekáželi ostatním, kteří se modlí. Během služby je lépe tyto věci vůbec nedělat, mimo speciálně určené momenty, jež nastávají například během jeleopomazání,⁴⁸ na všenoční, kdy všichni uctívají svátkovou ikonu.

Bez určitého záměru také není vhodné volně se pohybovat po chrámu. Rozhovory je nutné maximálně limitovat. Svě známé můžeme krátce pozdravit, diskuze však odložíme na později.

V pravoslavném chrámu je zvykem během bohoslužby stát. Sedět je možné pouze při čtení kanzil a paremií. V ostatních případech je možné se posadit pouze při zhoršeném zdravotním stavu. Trefným způsobem se k tomu vyjádřil i světitel Filaret Moskevský: „*Je lepší sedět a přemýšlet o Bohu, nežli stát a přemýšlet o nohách.*“

Ale v momentech čtení Evangelia, dále ve zvláště důležitých okamžicích liturgie a během celonočního bdění⁴⁹ je třeba stát.

Nelze sedět s nohou přes nohu.

Podle starého zvyku muži stojí v pravé části chrámu a ženy v levé (avšak tento zvyk se striktně nedodrhuje). Je dobré nechat volný průchod od vchodu ke

⁴⁷Ikony se uctívají přiložením čela nebo políbením.

⁴⁸pomazání svatým olejem

⁴⁹Všenoční bdění nebo také všenoční je bohoslužba spojená ze tří bohoslužeb a to: velká večerní, někdy velké povečeří, jitřní nebo první hodinka.

královským dveřím. Je dobré mít místo, kde jsme zvyklí stát. Když na ono místo jdeme a míváme královské dveře, zastavíme se, uctivě se pokřijujeme a pokloníme. Je to však třeba dělat tak, abychom nepřekáželi ostatním v chrámu. Je tedy možné si stoupnout na kterékoliv jiné volné místo, abychom slyšeli zpěv a modlitby.

Opozdíme-li se, musíme být tím více obezřetní. Některé momenty bohoslužby si vyžadují speciální soustředění: čtení Evangelia, šestižalmí,⁵⁰ píseň Bohorodici a Velké slavosloví na všenočním bdění, modlitba „Jednorozený synu...“ a celá liturgie od „Cherubíny tajemně“ (Cherubínské písně) do „Otče náš“ (kdy probíhá proměnění svatých darů). V tyto okamžiky se v chrámu nelze pohybovat ani hovořit. Pokud v tuto chvíli vstupujeme do chrámu, je nejlepší počkat u vchodových dveří do skončení těchto důležitých momentů bohoslužby.

Účast na bohoslužbě vyjadřujeme tím, že čtené modlitby a zpívané písně vychází z našeho srdce. Všimáme si průběhu bohoslužby a modlíme se především za to, za co se modlí celá církev. A proto si během církevních zpěvů nečteme své vlastní modlitby v knížkách, protože takový počin odsuzuje apoštol Pavel jako odcizování se chrámovému shromáždění.

Někteří milovníci zpěvu se snaží během bohoslužby notovat pěvcům. Pokud to v daném chrámu není tradicí, bezpodmínečně se toho vyvarujeme. Při společném zpěvu nelze tolerovat „nepřístojný řev“. Bohužel naše láska ke zpěvu ne vždy odpovídá našim pěveckým schopnostem a znalostem církevních melodií.

Pokud do chrámu přicházíme s dětmi, nedovolme jim běhat, dovádět a smát se. Jestliže nám dítě pláče, musíme ho ukonejšit. Pokud se to nedaří, je lepší opustit chrám.

V církevním areálu není dovoleno kouřit. Zvířata mají do chrámu vstup zakázán.

Napomínat ostatní, kteří narušují pravidla, raději přenecháme sloužícím v chrámu. Pokud nedochází k náhlému výtržnictví, návštěvníci se zdrží připomínek.

Je třeba zůstat až do úplného konce bohoslužby. Odcházet z bohoslužby dříve se připouští pouze ze zdravotních nebo jiných vážných důvodů. Konec ranní bohoslužby je moment, kdy kněz vychází s křížem. Tento moment se nazývá

⁵⁰Šestižalmí je jedna z nejdůležitějších částí jitřní bohoslužby.

propuštění. Během propuštění přichází věřící ke kříži a líbají ho spolu s rukou kněze, která kříž drží.

DUCHOVENSTVO		ROZDÍLY	OSLOVENÍ	
BÍLÉ (ženaté)	ČERNÉ (mnišské)	Mniši: klobuk, mantie, čotky	BĚŽNÉ	OFICIÁLNÍ
I. DIÁKON		Nemá náprsní kříž	Nechodí se k diákonovi pro požehnání	
Diákon	Jerodiákon	orár	1)otče diákone 2)otče ...	Vaše Důstojnosti
Protodiákon	Archidiákon	dvojité orár	1)otče protodiákone (archidiákone) 2)otče (jméno)	
II. KNĚZ		Má náprsní kříž	Prosí o požehnání	
Jerej	Jeromonach	Stříbrný nebo pozlacený	Baťuška otče... (jméno)	Vaše důstojnosti
Protojerej	Igumen	Pozlacený nebo s ozdobami	nebo podle hodnosti otče představený	Vaše vysokodůstojnosti
	Archimandrita	S ozdobami, mitra, mantie se skřižalami		
III. BISKUP (ARCHIJEREJ)		Panagija, žezlo	Vladyko, nebo:	
	Biskup	Nemá kříž na klobuku	Vaše přeosvícenosti	
	Arcibiskup	Má kříž na klobuku	Vaše vysokopřeosvícenosti	
	Metropolita	Bílý klobuk s křížem		
	Patriarcha	Bílý závoj	Vaše nejvyšší svátost	

10. Komentář k překladu

10.1 Možnosti překládání ruské církevní terminologie do češtiny

Jak již bylo řečeno, česká pravoslavná církev na našem území měla velice složitou historii. V důsledku téměř tisícileté absence pravoslaví u nás není církevní terminologie příliš ustálená. Jsou tedy různé cesty, kterými se při překladu církevních reálií můžeme vydat.

10.1.1 Přejímání latinských slov

Jednou z možností překladu je přejímání latinských názvů. Tento směr má výhodu v tom, že je českému čtenáři blízký. Římskokatolický směr křesťanství má u nás již dlouhou tradici a pojmy jsou blízké i laikům. Problémem tohoto výběru je jeho častá nepřesnost. Oba směry křesťanství mají sice stejný základ, ale dogmaticky se od sebe odlišují. Odlišují se i termíny, které jsou užívány.

Nejběžnější chybou může být užití slova *mše*. *Mše* je pojem čistě západní a pochází z latinského slova *missa*. Ve východní tradici užíváme tyto termíny: *bohoslužba, služba, liturgie, Svatá liturgie, Božská liturgie*.

Označení církevní budovy, tedy *chrám* v pravoslavném světě a *kostel* ve světě západním, může také činit potíže. Jsme zvyklí obojí označovat slovem *kostel*. *Kostel* je však pouze římskokatolická budova a v pravoslaví užíváme označení *chrám* či *církev*. Samotné slovo *kostel* pochází z pozdnělatinského *castellum*, což znamená „pevnost, tvrz, hrad“. Označení *chrám* vychází ze staroslověnského slova *храмъ*, které znamená „budova, obydlí“.

Dalším problémem může být slovo *четки*. *Čotky* se běžně překládají jako *růženec*. Básnická sbírka Anny Achmatovové s tímto názvem je běžně překládána jako *Růženec* (viz. překlad Ivanky Jakubcové). Tyto termíny ale pojmenovávají naprosto různé skutečnosti. *Růženec* je vlastně souborem určených modliteb (viz

níže), kdežto *čotky* se užívají pro počítání Ježíšovy modlitby.⁵¹ Slovo *ruženec* pochází z německého *Rosenkranz*, což je v doslovném překladu „růžový věnec“, a ze středolatinšského *rosarium*, tzv. „série modliteb k Panně Marii“ je tu přirovnávána k věnci růží. Tento způsob modlitby se v Evropě rozšířil ze Španělska ve 13. století.

Slovo *распятие* znázorňuje ukřižovaného Krista. Jedná se o kříž a jeho tělo. V české katolické tradici se setkáváme s výrazem *krucifix*, tento výraz je uveden i ve slovníku (Rusko-český slovník, LEDAcz 2010). Česká tradice pravoslaví však tento pojem odmítá. *Krucifix* pochází z latinského *crux* (gen. *crucis*) „kříž“ a *figere* (příč. trp. *Fixus*) „přibít, připevnit“.

Миро se dá přeložit jako *křížmo*, *chrisma*. Je to opět pojem užívaný římskými katolíky. Vychází z latinského *c(h)risma* – olej, tuk. V české tradici se používá *myro*, *svaté myro*. Svátost biřmování se tedy bude překládat jako svatá Tajina myropomazání.

Паникадило je *kostelní lustr*, takto je uveden ve slovníku (Rusko-český slovník, LEDAcz 2010). Označuje však také pojem *chrámový lustr*. Toto se však týká problému *kostel/chrám*. Protože se jedná pouze o odvozeninu těchto slov. *Klerika* (z lat. *clérus* – „úředl, los, podíl“) je pojem užívaný římskými katolíky, v pravoslavné praxi se však běžně ponechává csl. *podrjasnik*.

10.1.2 Rusismy

Další cestou, kterou se překladatel může vydat, je přejímání ruských pojmů. V jistých případech však mají ustálený český překlad, a proto je podle mne chybou se v takovýchto případech držet ruské tradice.

Царские врата jsou někdy překládána jako *carská vrata*. U nás se užívá spíše výraz *královská vrata*, jelikož panovníkem českých zemí byl povětšinou král. Můžeme také užít pojem *svaté dveře* a vyhnout se tomuto dilematu.

⁵¹ „Господи, Иису́се Христе, Сыне Божий, помилуй мя грешнаго.“

Dále slovo *нарукавницы*, které se správně překládá jako *narukávníky*. Pojem *narukavnice* je dle mého rusismus, měli bychom se mu vyhnout a užít českého slova *narukávníky*.

10.1.3 Užívání zažité české terminologie

Tento způsob považuji za nejlepší cestu. Má ovšem nevýhodu ve své „nezaběhlosti“.

U nás již vžitá *svátosti* se správně překládají jako *svaté Tajiny*. Jelikož slovo *Tajina* ponechává jistou neuchopitelnost Božího principu.

Треба označuje církevní obřady jako jsou svatba, křest apod. Ve slovníku (Rusko-český slovník, LEDAcz 2010) se přímo setkáváme s překladem církevní obřad. V české terminologii se však užívá pojem *treba*. *Treba* je jedna služba z bohoslužebné knihy *Trebnik*. Můžeme také použít slovo *služba* a zůstat tak v české terminologii.⁵²

Sedm všeobecných koncilů/sněmů/synodů - sedm všeobecných sněmů z lat. *concilium* = „sněm“, řec. *synodus* = „shromáždění schůze“. Všechny tyto pojmy se v praxi užívají, já však považuji za správné užívat český termín *sněm*.

Slovní spojení *Poslední večeře* je u nás plně zažité. Setkáváme se však také s pojmem *Tajná večeře* (z csl.), který se více blíží ruskému *Тайная вечеря*.

Monach je ve Slovníku cizích slov uveden jako *pravoslavný mnich*. (<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/monach> dostupné dne 3. 4. 2011) V české tradici je však slovo *mnich* natolik vžitá, že se přikláním k jeho užívání.

⁵²Otec Marek z litoměřické pravoslavné církevní obce však s tímto názorem naprosto nesouhlasí a používá slovo *obřad*. Knihu *Trebnik* nazývá „obřadní příručkou“.

10.1.4 Přejímání církevní slovanštiny

Slovo *благодать* se nepřekládá jako *milost*, ale jako *blahodat'*, neboť slovo *milost* může mít zavádějící konotaci. Při slově *milost* si většina z nás spíše představí „odpuštění trestu“ než „darování blaha“.⁵³

Blahodat' je z řeckého *charis* a význam slova poukazuje na dary Ducha Svatého, nestvořené energie Boží. *Milost*, csl. *Милосердие* či *благодѣтельность*, se překládá jako *milosrdenství* nebo také *dobrotivost*.⁵⁴

Slovo *жертвенник*, které označuje obětní stůl, má dvě možnosti překladu: *žertevník* a *žertvenik*. Správná česká možnost je *žertevník* od slova *žertva*.⁵⁵

Престол označuje oltář v pravoslavném chrámu. Je možné užívat také slovo *oltář*, ale může tak snadno dojít k omylu. Slovo *oltář* může označovat jak stůl, na kterém jsou proměňovány svaté dary, tak oltářní prostor, jenž se nachází za ikonostasem. V českém prostředí se proto běžně setkáme s pojmem *prestol*. Jedná se tedy o církevněslovanské slovo, které se stalo českým termínem.

10.1.5 Ponechávání řečtiny

Řecké slovo *epigonation* se překládá jako *duchovní meč*, tento překlad je správný, může však být pro čtenáře nesrozumitelný. Je tedy lepší ponechat původní řecký název. Do této skupiny můžeme zařadit slova: *omofor*, *felon*, *epitrachil*, *diskos*, *prosfora*, *panagia*, *orár*.

⁵³ Otec Marek z Litoměřické církevní obce však tento názor striktně odmítá.

⁵⁴ Zde však doslova cituji otce Marka, který říká: „Blahodat' v češtině neexistuje. Milost je dokonalým překladem.“

⁵⁵ Otec Marek se však k tomu vyjadřuje takto: „Žertva je oběť. I ve staré češtině. Dnes to nese názvuk pohanských obětí, a proto mi přijde označení pro eucharistii jako křesťanskou oběť nepřilíš šťastné.“

11. Druhy reálií v této práci

- I. Vlastní jména
- a) osobní jména světců
 - b) názvy chrámů
 - c) názvy svátků pravoslavné církve
- II. Apelativa
- a) Názvy částí chrámů
 - b) Názvy liturgických rouch
 - c) Názvy liturgických předmětů

11.1 Osobní jména svatých (světců)

Bůh	Бог
Bohorodice	Богородица
Evangelista	Евангелист
Hospodin	Господь
Jan Bohoslovec	Иоанн Богослов
Jan Zlatoústý	Иоанн Златоуст
Jan Křtitel (Předchůdce Páně)	Иоанн Предтеча
Ježíš Kristus	Иисус Христос
Jiří Vítězný	Георгий Победеносец
Josef	Иосиф
Matka Boží	Божья Матерь
Metropolita Simeon	Митрополит Симеон
Panna Marie	Дева Мария
Nebeský ochránce	Небесной покровитель
Svatá Trojice	Святая Троица
Světitel	Святитель

11.2 Názvy chrámů

1	Chrám zesnutí Přesvaté Bohorodice na Malé Ochtě	Храм успения песвятой Богородицы на Малой Охте
2	Chrám Zvěstování Přesvaté Bohorodice na Piskarevském prospektu	Храм Благовещения Пресвятой Богородицы на Пискаревском проспекте (Пискаревский)
3	Kaplička Zvěstování Přesvaté Bohorodice	Часовня Благовещения Пресвятой Богородицы
4	Chrám svatého mučedníka Jiřího Vítězného v Kupčino	Храм святого великомученика Георгия Победоносца в Купчино
5	Chrám Kazaňské ikony Matky Boží při Krásněňkom hřbitově	Храм Казанской иконы Божей матери у Красеньского кладбища
6	Chrám svatého spravedlivého Jana Kronštadského na Kronštátském náměstí	Храм святого праведного Иоанна Кронштадтского на Кронштадской площади
7	Kaplička Svaté Trojice	Храм-часовня святой троицы
8	Chrám Narození Krista v ulici A. M. Kollontajové	Храм Рождества Христова на улице Коллонтай
9	Kaplička Ikony Matky Boží	Храм-часовня иконы Божьей матери
10	Chrám svatých mučedníků Adriana a Natálie v obci Staro-Panovo	Храм святых мучеников Адриана и Наталии в Старо-Паново
11	Chrám svatého mučedníka Jiřího Vítězného na Střední Rohatce	Храм святого великомученика Георгия Победоносца на Средней Рогатке
12	Chrám Narození Krista na Střední Rohatce	Храм Рождества Христова на Средней Рогатке

13	Chrám svatého Sergeje Radoněžského na Střední Rohatce	Храм преподобного Сергия Радонежского на Средней Рогатке
14	Chrám Světitele Petra, moskevského Metropolitu	Храм святителя Петра митрополита московского
15	Kaple ikony Matky Boží VSECARICA	Часовня иконы божьей матери ВСЕЦАРИЦА

11.3 Názvy svátků pravoslavné církve

Nanebevstoupení Páně	Вознесение Господне
40 dní po vzkříšení (vždy čtvrtek)	Pohyblivý svátek
Narození Kristovo (Narození Páně)	Рождество Христово
25. prosince / 7. ledna ⁵⁶	Pevný svátek
Narození Přesvaté Bohorodice	Рождество Пресвятой Богородицы
8. září / 21. září	Pevný svátek
Obětování Páně/setkání Páně se Simeonem	Сретение Господне
2. února / 15. února	Pevný svátek
Povýšení sv. kříže	Воздвижение Креста Господня
14. září / 27. září	Pevný svátek
Proměnění Páně	Преображение Господне
6. srpna / 19. srpna	Pevný svátek
Svátek nejsvětější Trojice (Padesátnice)	День Святой Троицы Пятидесятница
50 dní po vzkříšení (vždy neděle)	Pohyblivý svátek
Světlé vzkříšení Kristovo/svatá Pascha Páně ⁵⁷	Пасха Воскресение Христово
první neděli po jarním úplňku měsíce	Pohyblivý svátek

⁵⁶ První datum odpovídá gregoriánskému kalendáři a druhé juliánskému církevnímu.

Uvedení Přečisté Bohorodice do chrámu	Введение во храм Пресвятой Богородицы
21. listopadu / 4. prosince	Pevný svátek
Vjezd Páně do Jeruzaléma (Květná neděle)	Вход Господень в Иерусалим вербное воскресенье неделя цветоносная
týden před Paschou (vždy neděle)	Pohyblivý svátek
Zesnutí Přesvaté Bohorodice	Успение Пресвятой Богородицы
15. srpna / 28. srpna	Pevný svátek
Zjevení a křest Páně	Светлое Богоявление Крещение Господне
6. ledna / 19. ledna	Pevný svátek
Zvěstování přesvaté Bohorodice	Благовещение Пресвятой Богородицы
25. března / 7. dubna	Pevný svátek

Doplnění

Mezi hlavní svátky pravoslavné církve patří svatá Pascha a dvanáct dalších svátků, z nichž 8 se týká života a činnosti Pána Ježíše Krista a čtyři jsou na počest událostí z života Přesvaté Bohorodice. Svátky se také dělí na pohyblivé a pevné, viz. tabulka „11.3 Názvy svátků pravoslavné církve“.

Pohyblivé svátky

Svatky, které se časově řídí podle neděle paschální, to jest podle prvního jarního úplňku měsíce, nazýváme svátky pohyblivými.

Pevné svátky

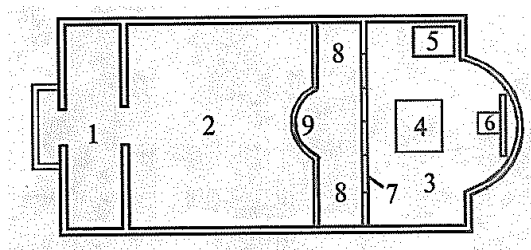
Mají pevně stanovené datum.

⁵⁷Svátek vzkříšení Páně neboli svatá Pascha připadá na první neděli po jarním úplňku měsíce, a poněvadž úplňek měsíce nebývá každého roku v týž den, připadá také paschální neděle na různé dny v prvním nebo druhém jarním měsíci.

Aby slavnost vzkříšení Páně byla konána v první neděli po jarním úplňku měsíce, ustanovil první všeobecný sněm církevní v r. 325. (<http://pravoslavi.cz/katechismus/vi.html>)

11.4 Názvy částí chrámu

1. Chrámová předsíň	Притвор
2. Chrámová loď	Храм
3. Oltářní prostor	Алтарь
4. Prestol	Престол
5. Žertevník	Жертвенник
6. Horní místo	Горнее место
7. Ikonostas	Иконостас
8. Solea	Солея
9. Ambon	Амвон

11.5 Názvy liturgických rouch

Čotky	Четки
Epitrachil	Епитрахиль
Epogination	Епогинатион
Felon	Фелонь
Kamilávka	Камилавка
Klobuk	Клобук
Mantie	Мантия
Nábederník	Набедерник
Narukávníky	Нарукавницы
Omofoř	Омофор
Orár	Орап
Panagia	Панагия
Pás	Пояс
Podrjasnik	Подрясник
Rjasa	Ряса
Sakos	Саккос
Skufie	Скуфия
Stichar	Стихар
Žezlo	Жезл

11.6 Názvy liturgických předmětů

Antimins	Антиминс
Darochranitelnice	Дарохранительница
Daronosice	Дароносица
Diskos	Дискос
Evangelium	Евангелие
Houba	Губа
Hvězdice	Звездица
Iliton	Илитон
Kadidelnice	Кадило
Kadidlo	Ладан
Kalich (čáša)	Чаша
Kopí	Копье
Kovš	Ковш
Lžíce	Лжица
Pokrovce (aery)	Покровцы
Svaté myro	Святое миро

Závěr

Cílem této práce bylo pojednat o problémech a možnostech překladu ruské církevní terminologie do češtiny. Základem pro to se staly překlady vybraných kapitol z knihy *Самые первые шаги в храме*, kterou jsem si poříдила při studijním pobytu v Petrohradě v dubnu a květnu 2007. Jedná se o kapitoly:

„Uspořádání pravoslavného chrámu,“ „Každodenní a bohoslužebné oděvy duchovenstva,“ „Barvy liturgických oděvů“ a „Jak se chovat v chrámu“. Vše je doplněno tabulkou, jež popisuje hierarchii duchovních, rozdíly mezi nimi a jejich oslovení.

V úvodu práce jsou vymezeny základní pojmy *víra, křesťanství a církev*, za kterými následuje popis rozdělení křesťanství na tři základní větve, pravoslaví, římský katolicismus a protestantismus. Dále jsem se pokusila čtenáři přiblížit základy pravoslavné věrouky. Jedná se pouze o nástin, protože k bližšímu obeznámení je potřeba důkladného a hlubokého studia. Pro doplnění informací doporučuji knihu „Pravoslavný katechismus,“ která stručně a přehledně seznamuje s pravoslavnou věroukou, bohoslužbami a svátky. Domnívám se, že k bližšímu poznání pravoslaví je důležité znát jeho historii jak v zemích českých, tak na ruském území. Pojednávám o ní tedy v následujících dvou kapitolách. Teoretická část je zakončena nástinem mého výzkumu pro bakalářskou práci. Seznamuje čtenáře s historií pravoslavných chrámů v Petrohradě. Více je možné se dočíst v příloze této práce, kde uvádím nové pravoslavné chrámy, které jsem během svého pobytu v Petrohradě navštívila a sumarizuji společné rysy jejich stavby.

Jak bylo již zmíněno, je praktická část této práce založena na překladech vybraných kapitol z knihy *Самые первые шаги в храме*.

Před samotným překladem textů bylo nutné se nejprve blíže seznámit s pravoslavnou duchovností, tradicemi a zvyky. Jsou případy, kdy bychom pouhým překladem mohli ztratit opravdový význam překládaného, došlo by tedy k

neadekvátnosti, již jsem se snažila vyvarovat. I přes vynaloženou snahu však bylo nutné práci konzultovat s duchovními, kterým tímto způsobem ještě jednou děkuji za pomoc.

Do praktické části uvádí čtenáře nejprve teoretický úvod, v němž jsem se snažila obecně zařadit překládané lexikum. Po teoretickém úvodu jsem se pokusila logicky rozdělit cesty, kterými se překladatel při překladu může vydat. Jsou to: přejímání latinských slov, rusismy, užívání české terminologie, přejímání církevní slovanštiny a ponechávání řečtiny. Ke každé z daných možností jsou v textu uvedeny příklady a také vlastní názor, k němuž jsem svým bádáním dospěla. Jelikož názory na překlad nejsou jednotné, snažila jsem se o uvedení všech názorů, které jsem během výzkumu vyslechla a našla ve slovnících. Je znepokojivé, že většina slovníků naprosto přehlíží pravoslavnou tradici a k ruským ekvivalentům uvádí pouze překlad, který je zažitý v římském katolicismu. Složitá historie pravoslaví se tedy podepsala na současné praxi překladu. Práci zakončují překlady vybraných kapitol, které samotné mají informační charakter a je možné se z nich dozvědět, jak vypadá pravoslavný chrám, jaké jsou užívány liturgické nádoby, které oblečení si oblékají duchovní a význam, jenž nesou jeho barvy. V závěru práce jsem se pokusila rozdělit druhy reálií, se kterými jsem se při psaní této práce setkala.

Považuji za přínosné uvedení kapitoly „Jak se chovat v chrámu,“ protože je to mnohdy pouhá nevědomost, která nás od vstupu do něho odrazuje. Na závěr cituji příspěvek č. 601 z pravoslavného blogu Ambon :

„Chceš-li poznat pravoslaví, jdi především do chrámu, poslechni si bohoslužby, snaž se něco dozvědět o těch, které my pravoslavní považujeme za své svaté. Krása, důstojnost a hloubka pravoslavných bohoslužeb, duchovní vanutí při nich, převládající obsah kázání pastýřů a hlavně spiritualita našich svatých - to vše samo hovoří za pravoslavnou církev. To vše dohromady vydává svědectví o naší víře, o naší duchovnosti i o duchu, jehož Pravoslaví nese lidem a jehož zvěstuje.“

Резюме

Проблемы перевода русской церковной терминологии на чешский язык.

Настоящая работа посвящена проблемам перевода православной терминологии с русского на чешский язык. Она состоит из одиннадцати частей. Целью этой работы является демонстрация проблем, с которыми мы можем встретиться при переводе русской церковной терминологии.

Первая часть настоящей работы содержит значение терминов *вера*, *христианство*, *церковь*. Вера - это отношение человека к Богу. В христианстве посредником этого отношения является Иисус Христос. Христианство - одна из самых распространенных религий мира. Это монотеистическая религия. Основной книгой христианства является Библия. Церковь, это христианская религиозная организация верующих. Основоположником церкви считают Иисуса Христа. В православии словом *церковь* обозначается также храм как место, где собираются верующие.

Далее следует разделение христианства на три главных направления, православие, католицизм и протестантизм. У православной и католической церковью указаны административные деления.

В третьей главе настоящей работы приведены основы православного вероучения. Святая Троица, учение о Троице Боге. Бог Отец, Бог Сын и Бог Дух Святой – Единый Бог в трех Лицах. Иисус Христос - сын Божий. Слово *Иисус* означает Спаситель. Он глава православной церкви. Богородица мать Иисуса Христа, чудесно зачавшая и родившая Богочеловека. До Рождества и по Рождестве дева. Единственный человек без греха. Святые, к ним относятся праведные, преподобные, святители, патриархи, мученики, пророки, апостолы, благоверные, блаженные, бессребреники, исповедники и святители. Они существуют в качестве посредников между Богом и человеком. В

православной церкви поклоняются также их реликвиям, потому, что после смерти в них остается Дух святой. В первые времена церкви на их гробницах проводились литургии. Сегодня они помещаются в каждом престоле и антиминсе.

Служение, или служба, Богу, состоящая из чтения и пения молитв, чтения Священного Писания, обрядов, совершаемых по определённом чину порядку во главе со священнослужителем. Они разделяются на общественные и частные (персональные). Общественные богослужения - это те, которые проводятся в церкви вместе со священником. Частное богослужение происходит только в присутствии священника и других церковных деятелей или с семьями. Богослужение происходит, как правило, в храме, но в случае нужды оно может происходить также на других местах.

В православии существует семь святых таинств: Крещение, Миропомазание, Евхаристия, Покаяние, Исповедь, Брак, Елеосвящение, Священство (рукоположение). Таинства - это священнодействия, в которых происходит встреча Бога с человеком и наиболее полно, насколько возможно в земной жизни, осуществляется единение с Богом.

В четвертой главе теоретической части определены основные расхождения между православием и католицизмом. Далее выделены внешние и внутренние расхождения между православием и католицизмом. Следуют догматические расхождения между православием и католицизмом.

Обе церкви разделились в 1054 году церковным расколом.

Внешние разделения церквей можно определить следующим образом. Главой православной церкви является Иисус Христос. Главой римско-католической церкви является римский папа. В православии используется юлианский календарь, в римско-католической церкви используется грегорианский. Православное здание - это храм, католическое называется костел. В храме состоятся службы, в костеле служатся мессы. Во время службы люди стоят, во время мессы верующие сидят, но они встают в определенные моменты. В каждой церкви крестятся иначе. Православные крестятся тремя пальцами,

другие ладонью, причем православные крестятся в направлении к сердцу и римско-католические верующие - с левого на правое плечо. Три пальцы символизируют Пресвятую Троицу. После вступления в храм мы стоим перед алтарем, который в обоих церковных зданиях направлен на восток. К востоку также обращен священник в ходе богослужений. В костеле он обращен к людям а не к алтарю. В храме алтарь обязательно отделен стеной из икон, так наз. иконостасом. В храме можно купить свечи и поставить их на определенные места, для живых и усопших. В костеле они не продаются, только в некоторых из них можно купить и зажечь свечи, но только для усопших.

Православные женщины покрывают свою голову платком или другим видом материи. Мужчины, наоборот, снимают шапку. В костеле это правило не существует. В оба церковных здания мы ходим пристойно одетыми. Православный священник может жениться, и более того, это рекомендуется, так как он может служить хорошим примером для верующих. Католический священник жениться не может. Далее следуют догматические расхождения.

Главным моментом вероучительных расхождений между православием и католицизмом является вопрос о самом развитии церковного вероучения. Православная церковь руководствуется исключительно догматическими установлениями и решениями семи Вселенских соборов и полагает, что к ним не может быть добавлено новых догматических положений. Напротив тому, католическая церковь считает возможным существование новых догматов. В работе приведены существующие догматические разногласия между церквями и в сжатой форме описана их сущность. Восемь догматических расхождений между православием и католицизмом:

1. Догмат о непорочном зачатии Пресвятой Богородицы
2. Догмат о телесном вознесении Богородицы. 3. Догмат о главенстве папы.
4. Догмат об безошибочности папы. 5. Догмат о филиокве.
6. Догмат о первородном грехе. 7. Догмат о чистилище.
8. Догмат о индульгенциях и сокровищнице заслуг святых.

В конце главы излагаются также некоторые расхождения между православием и протестантизмом.

Частью пятой главы настоящей работы является описание истории православия в Чешских землях. Великая Моравия была основана в 833 году. Государь Великой Моравии - Растислав, призвал ученых из Византии, чтобы повысить уровень знания христианства в обществе. Проблема того времени заключалась в том, что богослужения совершались на латинском языке и жители, славяне, этот язык не понимали. В 863 году приходят братья вероучители Кирилл и Мефодий. Они приносят к нам славянское письмо – кириллицу, богослужебные книги на языке, понятном для славян - Церковнославянский. После церковного раскола, в 1054 году монарх Вратислав II. обращается к римскому папе с просьбой о введении славянского богослужения. Эта просьба не была удовлетворена. Все славянские книги были уничтожены, а ученики Кирилла и Мефодия были изгнаны. Этот момент нашей истории - конец славянской эпохи. В 1346 году Карел IV. требует разрешения богослужений на славянском языке, а также основание славянских монастырей. Ему разрешено основание только одного, монастыря "На слованех," который был основан в 1437 году и относился к самым большим в Центральной Европе. Гуситы, возглавляемые Яном Гусом, имели близкие связи с православием. Они также исходили из традиции Кирилла и Мефодия. Они пытались изменить подход римско-католической церкви. Также требовали богослужения на славянском языке и принятие крови Христа для всех людей, а не только для священников и священнослужителей. Дальше следует эпоха после 1918 г. В этом году произошло возникновение Чехословакии. С ее возникновением либерализируется также духовность. Формируется группа "Православная беседа." В 1920 возникает независимая чехословацкая церковь. В 1921 году был рукоположен первый православный епископ Матей Павлик. Его рукоположил сербский епископ Доситей. Он был очень деятельным священником. Во время фашистской оккупации было совершено покушение на заместителя протектора Богемии и Моравии Рейнхарда Гейдриха. Он был

смертельно ранен. После его смерти был начат жестокий террор среди чешских граждан. Жертвой террора стал также Матей Павлик. Он был вместе с другими священниками казнен в 1942 году в Праге.

После войны была судьба православия тяжелая, как и судьбы всех религий. Это было из-за коммунистической власти. Сегодня его положение намного лучше. Возрождается интерес к религии и православию. Количество верующих ежегодно увеличивается, что доказанно в моей предыдущей работе.

В главе *исторические события на Руси, связанные с христианством*, описывается религия в России до принятия христианства, принятие христианства, процесс христианизации, легенда о крещении Владимира, развитие христианства, два центра христианства и разделение церквей. До принятия христианства население на Руси было языческим.

У древних славян существовал культ земли, солнца, дождя, рек, источников и т.д. Местами языческого культа на Руси были святилища, где происходили моления и жертвоприношения. В жертву богам приносили плоды земли, животных и птиц. Принятие христианства связано с именем Владимира Святославича, который принял христианство в 998 году. Но известно, что население на Руси уже знало это понятие благодаря торговым поездкам. Князь Владимир решил, которое направление христианства будет более подходящим для русского населения. Существовало два направления христианства: восточное и западное направление. В западном направлении князь подчинялся власти римского папы, но в восточном направлении князь был так называемым "помазанником Божиим". Князь был наместником бога на земле и папе не подчинялся. Может быть, именно эта причина вела к принятию Владимиром восточного направления христианства.

Христианство начало распространяться и стало единственной религией на Руси.

В седьмой главе настоящей работы описываются результаты моего исследования, которое я провела в Санкт Петербурге в 2007 году.

Исследование могло возникнуть благодаря моей стажировке в Санкт-Петербурге. На стажировке я побывала в апреле-мае 2007 года. Целью моей стажировки было посещать новые храмы Санкт-Петербурга. Дальше я должна была собрать материал о новых храмах, сфотографировать их и узнать, в каком стиле строятся новые храмы, так как храмы строятся не случайно, а согласно правилам строительства православных храмов. Все итоги (и также фотографии) указаны в проложении настоящей работы. В седьмой главе говорится об истории православных храмов, так как их история была очень сложной и имела большое влияние на их строительство и снос.

Вторая часть настоящей работы - практическая часть. В ней я попыталась определить основные проблемы при переводе русской церковной терминологии с русского на чешский язык.

Практическая часть начинается с восьмой главы, в которой приведены проблемы перевода и основные типы семантических отношений между исходным и текстом перевода. Дальше приведена дефиниция термина и реалии. Термины обозначают точно определенные понятия, предметы, явления, как идеал это однозначные, лишённые синонимов слова и словосочетания. То же самое можно сказать о реалиях. Есть много единиц, которые трудно определить как термин или как реалия.

Дальше приведены приемы перевода безэквивалентной лексики, это транскрипция, транслитерация, калькирование, описательный перевод, приближительный перевод, перевод-трансформация и неологизмы.

Частью девятой главы настоящей работы является сам перевод. Я выбрала статьи с целью, чтобы привести, по возможности, как можно больше примеров перевода, чтобы читателя познакомить с православием..

Статьи, которые были в этой работе переведены, следующие: Устройство православного храма, Повседневные и богослужебные одеяния духовенства, Цвета богослужебных облачений и поведение в храме.

В статье устройство православного храма говорится о том, что храм называют также церковью, из-за того, что в нем собираются верующие. Храм состоит из трех частей: алтарь, средний храм и притвор. Входить в алтарь допускается только посвященным. В средней части храма и в притворе стоят в ходе богослужений все верующие. Алтарь отделен от остальной части храма иконостасом. В алтаре находится престол, запрестольный крест, семисвечник, дарохранильница, дароносица, антиминс и Евангелие. В алтаре также есть второй стол, который называется жертвенник, на нем находятся копие, лжица, кадило, большой покров, звезда, дискос, чаша, ковш и губка. В указанной статье описывается символика литургических предметов и их внешний вид. Храм имеет купол. Количество куполов также имеет определенную символику. Каждый храм посвящается Богу и несет имя в память священного события или угодника Божия.

Во втором тексте речь идет о богослужебных одеяниях духовенства, которыми они отличаются от мирян. Они уже в древние времена приобрели особые признаки, которые стали признаком духовенства. Основными одеяниями духовенства и монашества является подрясник и ряса. В них священниками совершаются все богослужения. Поверх них надеваются особые богослужебные одеяния.

Атрибутом монахов является мантия, это длинная накидка с застежкой, без рукавов, которая покрывает подрясник и рясу. Особым головным убором духовенства и монашества является скуфия, это мягкая фигурная складывающаяся шапочка. С конца 18 века были введены фиолетовые скуфии и камилавки как награды белому духовенству. Повседневным головным убором епископов и монахов является клобук. Клобук - это твердая камилавка в форме цилиндра, которая расширяется кверху. Она обтянута черным крепом. С конца 18 века было признано носить архиепископам на черных и митрополитам на белых клобуках бриллиантовые кресты. У монахов всех степеней всегда четки как молитвенный предмет, употребляемый к чтению молитвы Иисусовой.

Следующим атрибутом является напресный крест, который появился в 19 веке. Кресты священники носят во время богослужения поверх риз и могут носить ежедневно также поверх рясы. Кроме обычных крестов, есть также наградные кресты. Наградный знак епископа - это панагия.

Богослужбные одеяния духовенства имеют общее название "риз" и разделяются на диаконские, йерейские и архиерейские.

Диаконские ризы: орарь, поручи, стихарь. Йерейские ризы: священной крест, камилавка, скуфия, наградной золотой крест, фелонь, епитрахиль, подризник, набедерник, поручи, пояс и палица. Архиерейские ризы: крест, митра, панагия, поручи, саккос, жезл, палица, архиерейская мантия, малый омофор, трикирий, дикирий, рипиды и орлец.

Следующий текст показывает значение цветов богослужбных одеяний. Цвета богослужбных облачений соответствуют духовному значению того события, в честь которого совершается богослужение. В день праздников Христа и апостолов цвет золотой. В праздники пресвятой Богородицы цвет белый, символизирующий чистоту. Фиолетовый цвет принят в дни праздников Креста. Темно-красный цвет - цвет крови, он используется при службах в честь святых мучеников. Зеленый цвет для праздника Святой Троицы, дня Святого Духа и Вход Господень в Иерусалим. В черных облачениях служат в дни великого поста.

Последний текст посвящен поведению в храме. В храм мы должны приходим заранее. В храме нельзя говорить громким голосом, держать руки в карманах, жевать резинку. Следует отключить мобильный телефон. Нельзя ходить по храму без нужды. В храме во время богослужения принято стоять. Сидеть можно только во время чтения кафизм и паремий. Но нельзя сидеть, закинув ногу на ногу. В остальных случаях можно сидеть только при нездоровье. Существует обычай, который в настоящее время не соблюдается. Это обычай, что мужчины становятся в правой части храма, а женщины в левой. Молитвы в ходе богослужений должны исходить из нашего сердца. Также не говорят про себя иные, другие молитвы, чем те, за которые молится вся церковь. Хору не подпевают, так как люди не умеют петь так, как они сами думают. Если мы

приходим в храм с детьми, то мы должны следить за ними. Плачущего ребенка нужно успокоить, а если это не удастся, то лучше выйти из храма. В церкви надо оставаться до полного окончания богослужения, которое называется отпусом.

Десятая глава настоящей работы содержит комментарий к переводимому тексту. История православной церкви в нашей стране была очень сложная. Из-за тысячелетнего отсутствия православия, церковная терминология не является общепринятой. И поэтому существует пять приемов перевода церковной терминологии с русского на чешский язык: латинские термины, русизмы, чешская терминология, церковнославянский язык и греческие слова. К группе латинских слов относятся прежде всего термины, которые приняты римскокатолической церковью. Выгодой их использования является то, что чешскому читателю они хорошо известны. Недостатком является то, что их использование не точное и во многих случаях означает совсем другую действительность. К использованию русизмов происходит не очень часто. Примером могут служить царские врата, которые правильно переводятся на чешский язык как королевская ворота.

Самым лучшим подходом в переводе русской церковной терминологии является использование чешских терминов. Недостаток этого подхода заключается в том, что эти термины не всегда известны чешскому читателю. Так как церковнославянский язык общий для всего православия, то церковнославянские термины хорошо известны всем верующим.

Последним способом является использование греческих слов. Некоторые слова не переводятся а оставляются в своей греческой форме.

В последней главе описываются виды реалий, о которых пишется в настоящей работе. Это личные имена и аппеллятивы.

В группе личные имена три категории: имена святых, названия храмов, названия православных праздников.

Апеллятивы разделены на названия частей храмов, названия литургических облачений и литургических посуд.

Bibliografie

- Aleš, P.: *Pravoslavná církev u nás, Přehled dějinné cesty*. Olomouc 1996.
- Belejkaníč, I.: *Pravoslávne dogmatické bohoslovie II*. Prešov 1996.
- Hrdlička, M.: *K překladu tzv. bezekvivalentní slovní zásoby. Ruština v teorii a praxi*. Praha 1990.
- Joseph, R.: *Duch liturgie*. Brno 2006.
- Kol. autorů: *Bible. Překlad 21 století*. Praha 2009.
- Levý, J.: *Umění překladu*. Praha 1963.
- Lossky, V.: *Dogmatická teologie*. Praha 1994.
- Pavlincová, H., Horyna, B.: *Judaismus, Křesťanství, Islám*. Olomouc 2003.
- Petriková, A.: *Preklad religióznej lexiky*, s. 76 – 86. In *Vzťahy a súvislosti v odbornom preklade* (ed. Valcerová Anna). Prešov 2007.
- Stěpanova, L., Vychodilová, Z.: *Reálie ruské pravoslavné církve*. Olomouc 2003.
- Kryveljov, I. A.: *Dějiny náboženství*. Praha 1981.

- Авторский коллектив: *Самые первые шаги в храме*. Москва 2006.
- Влахов, С., Флорин, С.: *Непереводимое в переводе*. Москва, 1980
- Петрикова, А.: *Церковные праздники и перевод*, s 190 – 214. In *Preklad a tlmočenie a jeho didaktická transformácia* (ed. Valcerová Anna). Prešov 2005.

Internetové zdroje:

- <http://www.etf.cuni.cz/~rovnanim/bible/k/Zd11.php>, dostupné dne 25. 4. 2011
- <http://azbyka.ru/dictionary/03/vera-all.shtml>, dostupné dne 25. 4. 2011
- <http://azbyka.ru/dictionary/21/hristianstvo.shtml>, dostupné dne 25.4 . 2011
- <http://azbyka.ru/dictionary/22/tserkov-all.shtml>, dostupné dne 25. 4. 2011
- http://ikonapress.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=195%3Aautokefalni-cirkve-a-jejich-jurisdikce-&catid=42%3Akauzu&Itemid=160&lang=cs , dostupné dne 15. 4. 2011

<http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/dieceze-v-cr/>, dostupné dne 10. 4.2011
<http://pravoslavi.cz/katechismus/i.html>, dostupné dne 18. 4. 2011
<http://www.orthodoxia.cz/srovn/osipov-zapadni-mystika.htm>, dostupné dne 31. 3. 2011
<http://www.ambon.or.cz/ambon.pl?thread=269>, dostupné dne 1. 4. 2011
<http://www.farnostlouka.cz/view.php?cisloclanku=2005052701>, dostupné dne 27. 4.2011
<http://www.etf.cuni.cz/~rovnanim/bible/k/1Tm4.php>, dostupné dne 12. 3. 2011
<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/monach>, dostupné dne 3. 4. 2011
<http://www.pravoslav.gts.cz/hus.htm>, dostupné dne 10. 4. 2011

Slovníky:

Velký česko-ruský slovník. Leda 2005.

Rusko-český slovník. Leda 2010.

<http://ushakovdictionary.ru/>

<http://www.jiport.com/?sname=syn>

<http://www.efremova.info/word/kukul.html>

<http://azbyka.ru/dictionary/09/>

Přílohy:

1. Chrám zesnutí Přesvaté Bohorodice na Malé Ochtě

Храм успения пресвятой Богородицы на Малой Охте

Tento chrám má jednu kopuli, která je zlatá. Venkovní výzdoba chrámu je v bílé barvě. Nad vchodem do chrámu je ikona Matky Boží, nad níž je obraz Krista Spasitele. Vedle chrámu je samostatná zvonička, jež je také bílá a má jednu kopuli. Kopule zvoničky je modrá. Každá z kopulí je zakončena křížem. Půdorys chrámu je ve tvaru čtyřúhelníku.

Tento chrám je jako jediný na světě zasvěcen blokádě. Blokáda je jedna z nejtemnějších částí historie Petrohradu. Fašisté obléhali Petrohrad 900 dní. Protože ho nemohli dobýt, rozhodli se ho obklíčit a předpokládali, že obyvatelé zahynou hladem. Obyvatelé Petrohradu se však mobilizovali k neuvěřitelnému odboji. Ale přestože město nebylo dobyto, zahynuly zde stovky tisíc lidí. Proto jsou ve stěnách oltářního chrámu vloženy cihly se jmény těch, kteří zahynuli v období blokády.

Chrám je postaven na místě, kde dříve stál chrám Máří Magdalény, který byl během sovětské vlády zbořen. Vedle chrámu funguje také nedělní škola pro děti i dospělé. Blízko chrámu je rehabilitační centrum mládeže, kde se léčí narkomani, většinou děti, a kteří chodí do chrámu a prosí o sílu, která by jim pomohla vrátit se do normálního života. Je naprojektováno kulturně religiózní centrum, které bude stát vedle chrámu a kde bude poskytována pomoc potřebným.

Uvádí se, že na stavbě chrámu se podílelo okolo 8000 obyvatelů nejen Petrohradu.

S chrámem se pojí jedna velice smutná událost. První otec představený, Viktor Jerošenko, tragicky zahynul před vchodem do svého chrámu⁵⁸ při instalaci chrámové ikony Matky Boží. Byl velice oblíbeným a aktivním duchovním otcem. Čest jeho památce. Současným otcem představeným je Alexandr Maškov.

⁵⁸ Тактёж паперть - schody s plošinou před vstupem do pravoslavného chrámu

Historické mezníky chrámu:

1944 / 27. 1. končí blokáda Leningradu, město bylo osvobozeno

1997 započata stavba chrámu

1999 / 28. 8. byl na kopuli chrámu upevněn kříž

2000 / 28. 8. byla vykonána první svatá liturgie

2001 / 8. 9. vysvěcen metropolitou Vladimírem

2004 / 11. 8. tragická smrt faráře Viktora Jerošenka

2006 / 28. 8. Svátek posvícení

2. Chrám Zvěstování Přesvaté Bohorodice na Piskarevském prospektu

Храм Благовещения Пресвятой Богородицы на Пискаревском проспекте
(Пискаревский)

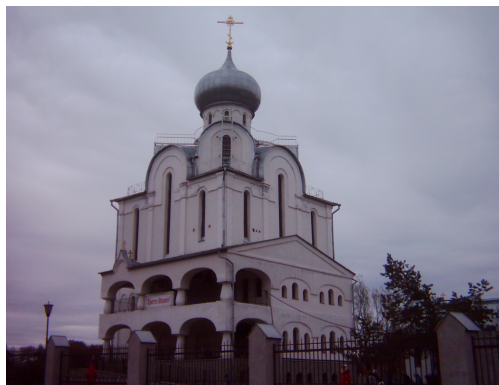
Chrám má dvě kopule. Obě jsou stříbrné a zakončeny křížem. Jedna je vidět při vstupu do chrámu a druhá je velmi zajímavě umístěna jakoby za chrámem, tudíž není vidět při vstupu do chrámu.

Venkovní fasáda chrámu je v bílé barvě. Vzhledem k plánované stavbě nového chrámu působí jako doposud nedostavěný. Ikonostas v chrámu je velmi propracovaný. Má šest řad ikon, chybí boční dveře, severní a jižní. Půdorys chrámu je ve tvaru mnohoúhelníku. Otcem představeným je Andrej Klovov.

Chrám je postaven na základě projektu chrámového komplexu z roku 1998. Do projektu spadá chrám Zvěstování Přesvaté Bohorodice a Chrám Narození Krista. Tyto dva chrámy bude spojoval dvoupatrová budova, ve které se bude nacházet nedělní škola a farnost. Začátek stavby chrámu Zvěstování Přesvaté Bohorodice byl v roce 1999. Vysvěcení chrámu se uskutečnilo v roce 2003.

Hlavně kvůli neustálému zvyšování počtu věřících v Rusku se chrám Zvěstování Přesvaté Bohorodice jeví jako kapacitně nedostačující a je tedy hlavním úkolem dostavět onen zmíněný komplex, jehož stavba započala v roce 2006. Do nového chrámu Narození Krista se má vejít až tisíc lidí.

V chrámu Zvěstování Přesvaté Bohorodice denně probíhají modlitby za dárce a stavitele chrámu Narození Páně.

3. Kaplička Zvěstování Přesvaté Bohorodice Часовня Благовещения Пресвятой Богородицы

Kaplička byla postavena v roce 1997. Před postavením samotného chrámu byla kaplička místem, kde se uskutečňovaly všechny bohoslužby a kázání.

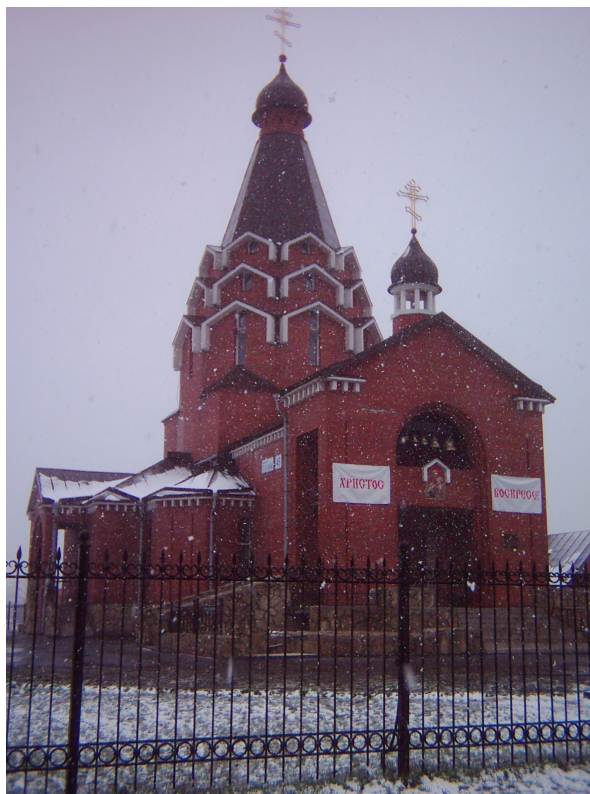

4. Chrám svatého mučedníka Jiřího Vítězného v Kupčino

Храм святого великомученика Георгия Победоносца в Купчино

Chrám má dvě kopule. Jedna z kopulí je větší, druhá menší, obě jsou v šedé barvě a jsou zakončeny křížem. Chrám má cihlový design, který působí velmi hezky. Chrám má členěnou střechu s šedobílými prvky. Půdorys chrámu je ve tvaru mnohoúhelníku. Otcem představeným je Aleksij Isajev. Svátek posvícení se slaví 7. ledna.

Chrám byl postaven v letech 1999 až 2002 a vysvěcen 17. prosince 2003. Se stavbou se ale začalo již mnohem dříve. Kvůli problémům s úřady se stavební práce přerušily na sedm let. Vedle chrámu je přistaven farní dům, jenž narušuje půdorys čtyřúhelníku a ve kterém se dále nachází nedělní škola pro děti a dospělé. V chrámu jsou uloženy části svatých ostatků Jiřího Vítězného, které byly darovány z Jeruzaléma. Před vchodem do chrámu je velký nerezový popelník, což je bezpochyby nezvyklý prvek.

5. Chrám Kazaňské ikony Matky Boží při Červeném Hřbitově Храм Казанской иконы Божией матери у Красенького кладбища

Chrám má jednu kopuli, která je zlatá a je zakončena křížem.

Venkovní výzdoba chrámu je v bílé barvě. Chrám má členěnou plechovou střechu.

Ikonostas je nezvykle umístěn na levé straně po vstupu. Naproti ikonostasu je okno.

Půdorys chrámu je ve tvaru mnohoúhelníku. Otec představený je Sergej Agafošin.

Dříve stál v prostorách hřbitova dřevěný Kazaňský chrám. Ten byl v roce 1901

přestaven z kapličky. Shořel v roce 1941. Spolu s chrámem byla postavena kaplička,

která se taktéž nedochovala. V roce 2000 byl postaven chrám nový. Chrám Kazaňské

Ikony Matky Boží při Červeném hřbitově. Vysvěcen byl v roce 2001. Svátek

posvěcení je 21. 7. a 4. 11.

6. Chrám svatého spravedlivého Jana Kronštátského na Kronštátském náměstí

Храм святого праведного Иоанна Кронштадтского на Кронштадтской площади

Chrám má dvě kopule. Větší z nich je modrá, druhá, menší je zlatá. Barva střechy je modrá. Venkovní výzdoba chrámu je bílá fasáda s nebesky modrou střechou, která je členitá velice zajímavým způsobem. Chrám je skromně zařízen. Po vstupu do chrámové lodi uvidíme po pravé straně okno, jež je vidět na fotografii. Půdorys chrámu je ve tvaru čtyřúhelníku.

Otec představený je Michael Podolej. Chrám zatím nevydal žádnou publikaci popisující jeho historii. Chrám se začal stavět v roce 1999. Vysvěcen byl v roce 2004, a to 21. 12.

7. Kaple Svaté Trojice

Храм-часовня святой троицы

Kaple má jednu zlatou kopuli, která je zakončena křížem. Venkovní fasáda je cihlová. Půdorys kaple je ve tvaru kruhu. Otcem představeným je Igor Jušin. Kaple byla vysvěcena 28. května 2003. Dnem posvěcení je Den Svaté Trojice.

Kaple Svaté Trojice byla postavena k třistaletému výročí města. Stojí na místě, kde se dříve nacházel Trojický chrám, který dal postavit Petr Veliký na Trojickém náměstí. To bylo centrem nově založené metropole. Ve dnech oslav větších svátků se bohoslužby konaly dokonce před chrámem na náměstí. Trojický chrám byl oblíbeným místem Petra I. Petr Veliký sám zpíval a předčítal při bohoslužbách.

8. Chrám narození Krista v ulici A. M. Kollontajové Храм Рождества Христова на улице Коллонтай

Chrám není vysvěcen. U tohoto chrámu se setkáme s pěti kopulemi, z nichž je jedna hlavní. Čtyři menší kopule jsou umístěny symetricky kolem kopule hlavní. V jedné z takzvaných vedlejších kopulí je umístěna zvonička. Kopule jsou hnědé a každá je zakončena křížem. Venkovní výzdoba je v cihlovém stylu. Půdorys chrámu je ve tvaru mnohoúhelníku. Chrám je obestavěn vyšším kovaným plotem. Otec představený je Oleg Žavoronkov. Bohoslužby se uskutečňují v chrámu-kapli Ikony Boží Matky. Jako jeden z mála nově vzniklých pravoslavných chrámů v Petrohradu je postaven podle starých architektonických norem výstavby chrámů. Chrám stojí postaven na místě, kde v srpnu roku 2002 tragicky zahynul milicionář při zatýkání nebezpečného zločince. V témže roce bylo vysvěceno místo stavby chrámu a v roce 2005 položeny základy. V chrámu jsou 4 prestoly.

9. Kaple Ikony Matky Boží Храм-часовня иконы Божей матери

Kaplička byla postavena i vysvěcena v roce 2003. Svátek posvěcení je 7. února. Kaple je vevnitř velice hezky zařízena. Funguje v ní dokonce obchod s ikonami a knihami.

10. Chrám svatých mučedníků Adriana a Natálie v obci Staro-Panovo

Храм святых мучеников Адриана и Наталии в Старо-Паново

Chrám je rozestavěný.

Osamělá selská osada Ligovo je asi 15 km od Petrohradu. Byla založena Petrem I. V minulosti měla převážně hospodářský význam a to kvůli svým sadům a zahradám. Chrám svatých mučedníků Adriana a Natálie je zamýšlen jako památník vojákům a všem těm, kteří zmizeli beze stopy při obraně Leningradu v době blokády. Svátek posvácení je 8. září, v den, kdy začala blokáda. Název je převzat z chrámu, který stal na tomto místě a byl zbořen během války. Chrám vzniká díky snaze Antonie Petrovny. V době války měla Antonie 15 let. Její snaha je postavit Chrám, na který si pamatuje z dětství, než byl zbořen. Její zásluhou vznikla myšlenka postavit chrám jako památku obětem blokády. Dnes je Antonii 80 let a žije myšlenkou, že jednou uvidí chrám postavený. V roce 1997 byly zahájeny stavební práce. V chrámu se pravidelně konají bohoslužby. Je zde také muzeum, které popisuje historii spjatou s místem.

Na těchto dvou chrámech jsem chtěla ukázat, že nezáleží na dojmu, který v nás chrám při první obhlídce vyvolá. První z chrámů, a to Chrám Narození Krista v ulici A. M. Kollontajové vypadá jako zcela funkční, ale vzhledem k tomu, že nebyl vysvěcen, se v něm zatím žádné liturgie nekonají. Druhý chrám svatých mučedníků Adriana a Natálie v obci Staro-Panovo je rozestavěn zhruba do půlky a přesto se v něm pravidelně uskutečňují bohoslužby.

Chrám střední Rohatky

Chrám stojí na místě putovního paláce Kateřiny II. Je to místo, kde odpočívala po cestě do Carského sela (selo = vesnice, obec). Je to také místo, kudy vedla hranice blokády Leningradu.

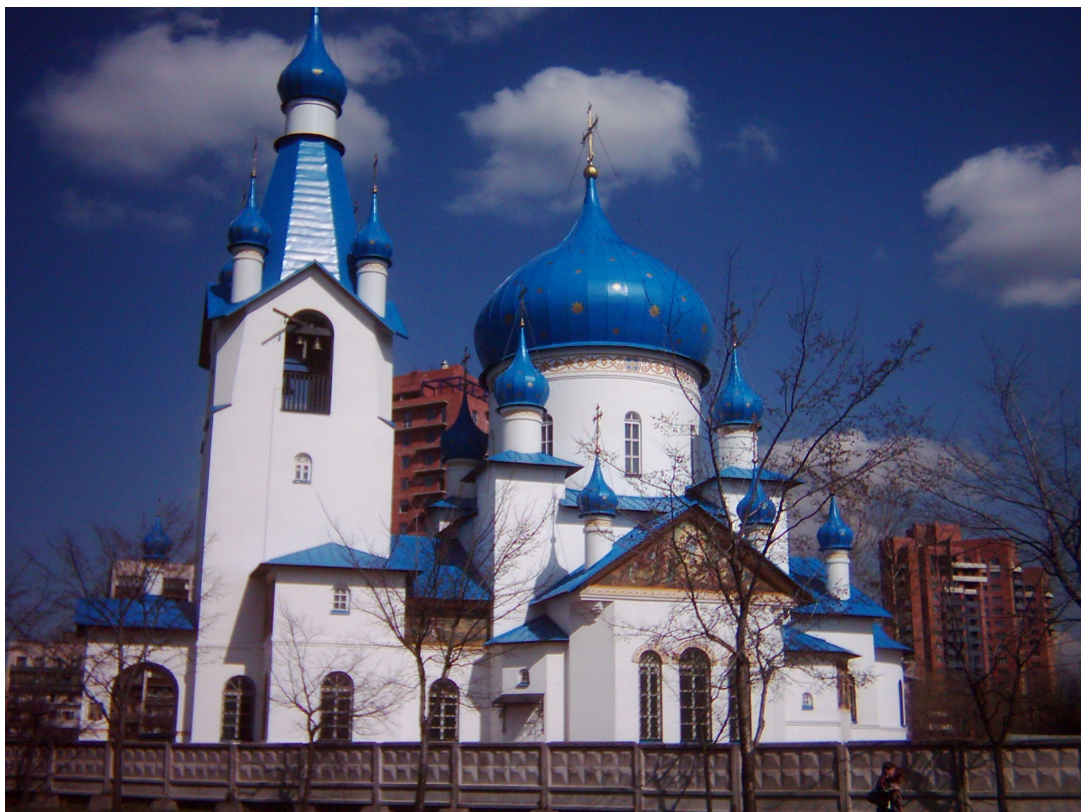
11. Chrám svatého mučedníka Jiřího Vítězného na střední Rohatce Храм святого великомученика Георгия Победоносца на средней Рогатке

Chrám má jednu kopuli, která je šedá a je zakončena křížem. Na venkovní fasádě převládá bílá barva, jež je ovšem doplněna cihlovými prvky ve spodní třetině chrámu. Půdorys chrámu je ve tvaru lodi. Interiér tohoto chrámu je velice příjemný. Jedná se o jeden ze zdobnějších chrámů. Otec představený je Alexandr Voskoboynikov. Chrám byl nejprve naprojektován jako kaple. Ve stěně oltářního prostoru je uloženo kousek půdy z místa válečného bojiště.

12. Chrám narození Krista na Střední Rohatce Храм Рождества Христова на Средней Рогатке

Chrám byl dostavěn a vysvěcen v květnu roku 2007. Pouze u Chrámu Narození Krista na Střední Rohatce se setkáváme se sedmnácti kopulemi. Kopule jsou v modré barvě. Každou kopuli zdobí malé zlaté hvězdy. Tento prvek má připomínat nebe jakožto místo, kam směřují všechny modlitby. Kopule můžeme rozčlenit na dvě hlavní skupiny. V jedné z hlavních kopulí se nachází zvonička. K oběma hlavním kopulím patří čtyři menší a zbylých 7 je symetricky umístěno po celé střeše. Půdorys chrámu je ve tvaru mnohoúhelníku připomínajícího loď. Venkovní fasáda je v bílé barvě.

13. Chrám velebného Sergeje Radoněžského na Střední Rohatce
Храм преподобного Сергия Радонежского на Средней Рогатке

Chrám byl založen v roce 1998. K vysvěcení a první bohoslužbě došlo v lednu 2001. Chrám je bílý a má zelenou střechu, na které se nachází dvě kopule. Střecha chrámu je bohatě členitá a má zelenou barvu.

14. Chrám svätitele Petra, moskevského metropolity
Храм святителя Петра митрополита московского

Chrám se opravuje. Má dvě kopule stříbrné barvy, z nichž jedna na obrázku chybí, a to z důvodu jeho rekonstrukce. Chrám má dřevěný interiér. Je velice skromně zařízen.

15. Kaple ikony Matky Boží „Vsecarica“
Часовня иконы Божей матери „Всецарица“

Kaplička se nachází vedle chrámu Narození Jana Křtitele na Kamenném ostrově. Kaplička je postavena na místě strážního domku, který zde stál do čtyřicátých let. V padesátých letech byla kaplička přebudována na nevelký kruhový pavilon, z něhož se řídilo zvedání mostu, který se nachází hned vedle chrámu. Tento most se již nezvedá a pavilon tedy ztratil svou funkční schopnost, a proto byl v roce 2002 přebudován na Kapličku ikony Matky Boží.

Anotace

Jméno a příjmení autora: Iva Gajdarusová

Název katedry: Katedra slavistiky

Název fakulty: Filozofická fakulta

Název práce: Problémy překladu ruské církevní terminologie do češtiny

Vedoucí práce: doc. Ludmila Stěpanova, Csc.

Počet znaků: 115224

Počet příloh: 3

Počet použité literatury: 14

Klíčová slova: pravoslaví, překlad, církevní terminologie

Tato práce pojednává o problémech překladu ruské církevní terminologie do češtiny. Cílem této práce bylo pojednat o problémech, se kterými se překladatel může při překladu z této oblasti setkat. V úvodu se čtenář seznamuje s pojmy víra, křesťanství a církev. Dále s pravoslavnou věroukou a historií na našem území a v Rusku. Pro hlubší proniknutí do tématu a do překladu jsou tyto znalosti nezbytné. Jelikož je žádoucí se vyhnout případné neadekvátnosti. Teoretická část také stručně seznamuje čtenáře s historií pravoslavných chrámů v Petrohradě. Samotná praktická část se skládá z překladu a jeho komentáře. Na závěr práce jsou rozděleny druhy reálií, které v ní byly zmíněny. V příloze se čtenář může blíže seznámit s nově postavenými pravoslavnými chrámy v Petrohradu.